

Univerzita Pardubice
Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Petra Šimková, DiS.

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Syndrom CAN

–

aplikované na FOD a Klokánek v Pardubicích

Petra Šimková, DiS.

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra ŠIMKOVÁ**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Syndrom CAN - aplikované na FOD a Klokánek
v Pardubicích**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce přibližuje problematiku syndromu CAN v ČR. Vysvětluje definici syndromu, popisuje jeho vliv a zásahy do života dětí, které se do Klokánku dostanou. Vše je aplikováno na FOD a Klokánek v Pardubicích. Bude sledována sebereflexe, kulturní vzorce či změny životního stylu dětí, které dočasně v Klokánku bydlí. Empirická část práce se zaměří na výzkum formou rozhovorů s dětmi vyskytujícími se v samotném Klokánku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

PREKOPOVÁ J. Děti jsou hosté, kteří hledají cestu. Praha: PORTÁL, 1993. 151 s. 1. vyd. ISBN 80-7178-854-6. **PREKOPOVÁ J.** Jak být dobrým rodičem. Praha: GRADA, 2001. 151 s. 1. vyd. **PREKOPOVÁ J.** Když se zlé věci stávají dobrým lidem. Praha: GRADA, 234 s. 1. vyd. 2001 **EL-LIOTOVÁ, M.** Jak ochránit své dítě. Praha: PORTÁL, 1995. **MATĚJČEK Z., DYTRYCH Z.:** Děti, rodina a stres. Galén, 1994. **KŘIVOHLAVÝ J.** Jak přežít vztek, zlost a agresi. Praha: Grada, 2004. **SULLEROTOVÁ E.** Krize rodiny. Praha: Karolinum, 1998. **SOBOTKOVÁ I.** Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001. **SMITH H.** Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004. **GIDDENS, A.** Sociologie. Praha: Argo, 1999. **ERIKSEN, T.H.,** Sociální a kulturní antropologie. Praha: Portál, 2008.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Zuzana Hloušková
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Petr Pabian, Th.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a prameny, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

V Pardubicích dne 17. 3. 2010

Petra Šimková, DiS.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá problematikou Syndromu CAN u dětí přicházející do FOD a Klokánka v Pardubicích. Práce je reflexí na změnu života dítěte umístěného do Klokánka v Pardubicích vzhledem k jeho dosavadnímu bytí doma. Cílem práce je odhalení životních hodnot dítěte doma a v Klokánku, jeho pocitů a vztahů např. s kamarády před a po přijetí do Klokánka, životního stylu preferovaného doma a v zařízení, o čem přemýšlelo před a při přijetí do Klokánka, a jaké problémy dítěti vyplynuly ve školách i volnočasových aktivitách, když se ostatní děti dozvěděly, že bydlí v Klokánku. Další část práce také identifikuje, co by mělo být změněno uvnitř rodiny dítěte pro obnovu citů domova.

KLÍČOVÁ SLOVA

Syndrom CAN, týrání, dítě, rodina, změna života, zařízení Klokánek

TITLE

CAN syndrome – applied for FOD and Klokánek Pardubice

ABSTRACT

This Bachelor work describes CAN syndrome problematic for children incoming to FOD a Klokánek Pardubice and compares life change for located child living in Klokánek Pardubice with previous living at home. The object of work is to find out life values for child at home and in Klokánek, child's feelings and relationships e.g. with friends before and after taking into Klokánek; preferred life style at home and in institution; what child thought before and after taking into Klokánek and which problems child had during school and free time activities, when other children got to know that the child lives in Klokánek. Other part of work identifies what it should be changed inside child family for reconstruction of emotion about home such as „home”.

KEY WORDS

CAN syndrome, abuse, child, family, life change, institution Klokánek

Poděkování:

Děkuji všem ve FOD a Klokánku v Pardubicích za jejich vstřícnost, ochotu a získání cenných informací, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Mé velké poděkování patří vedoucí bakalářské práce Mgr. Zuzaně Hlouškové, nejen za odborné vedení práce, ale i za rady a podmětné připomínky.

OBSAH

ÚVOD	1
1. TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1 Popis problému týraných dětí.....	5
1.2 Cíl práce	7
1.3 Terminologie a východiska práce	8
2. PROBLEMATIKA SYNDROMU CAN	9
2.1 Týrání.....	10
2.1.1 Fyzické týrání.....	10
2.1.2 Psychické týrání	11
2.1.3 Další druhy týrání.....	12
2.2 Zneužívání.....	12
2.3 Zanedbávání	13
2.4 Problémy související se syndromem CAN	14
2.4.1 Fyzické a psychické problémy dětí	15
2.5 Motivace k syndromu CAN	16
2.6 Prevence syndromu CAN.....	16
3. CHARAKTERISTIKA ANTROPOLOGICKÝCH OTÁZEK VYVSTÁVAJÍCÍ ZE SYNDROMU CAN.....	18
3.1 Sociální sítě.....	18
3.2 Sociální sítě v antropologii.....	19
3.3 Rozdílnost sociálních sítí v antropologii a sociologii	20
3.4 Aplikace sociálních sítí na syndrom CAN	20
3.5 Rizikové dospělí	21

3.6 Rizikové děti	22
3.7 Riziková situace	23
3.8 Změněné sociální sítě	23
3.9 Nové sociální sítě	25
3.10 Narušené příbuzenské vazby	26
3.11 Životní styl	28
3.11.1 Životní potřeby	28
3.11.2 Životní hodnoty	31
4. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ A KLOKÁNEK V PARDUBICÍCH	35
4.1 Sídlo organizací	35
4.2 Historie a současnost FOD a Klokánku	36
4.3 Hlavní činnosti pobočky FOD	38
4.4 Hlavní činnosti pobočky Klokánka	39
4.5 Přímá práce s dětmi v Klokánku	41
4.6 Spolupráce organizací	43
5. EMPIRICKÁ ČÁST	43
5.1 Přiblížení empirické části	45
5.2 Zpředmětnění výzkumu	45
5.3 Slovníček použitých pojmů	47
5.3.1 Předvýzkum	47
5.3.2 Terénní výzkum v antropologii	48
5.3.3 Zúčastněné pozorování	49
5.3.4 Strukturovaný rozhovor	50

5.3.5 Výběr respondentů	50
5.4 Popis prostředí pro rozhovory	51
5.5 Přiblížení pracovního týmu a spolupráce k výzkumu	52
5.6 Podpůrné tazatelské otázky pro rozhovor	53
5.7 Rozpracování sběru dat k výzkumu	54
5.7.1 První rozhovor – Dívka 12 let, označená písmenem L	55
5.7.2 Druhý rozhovor – Dívka 12 let, označená písmenem K	57
5.7.3 Třetí rozhovor – Dívka 14 let, označená písmenem V	60
5.8 Shrnutí rozhovorů	62
5.9 Vyhodnocení výzkumu	63
5.10 Etické aspekty výzkumu	68
6. ZÁVĚR	69
Seznam použité literatury	73
Seznam elektronických zdrojů	75
Seznam dalších zdrojů	76
Seznam příloh	77

ÚVOD

Téma problematiky syndromu CAN je čím dál aktuálnější, i proto jsem si vybrala název své bakalářské práce z této oblasti. Díky tomu, že pouze studuji, tak nemohu svou bakalářskou práci aplikovat do svého zaměstnání. Téma syndromu CAN bylo zvoleno i proto, že již od studia Vyšší školy Sociální práce využívám praxi ve Fondu ohrožených dětí a Klokánku v Pardubicích. Tam jako praktikantka jsem se již za své pětileté konání mohla setkat s několika případy syndromu. Na internetových stránkách Fondu ohrožených dětí mě zaujala i statistika pro problematiku CAN. V rámci týrání, zneužívání i zanedbávání jsou sledována úmrtí z hlediska vnějších příčin (úrazy, otravy a dokonané sebevraždy). Za úmrtím dítěte často stojí úraz, otrava, neprokázané týrání nebo hrubé zanedbání rodičovské péče. Další příčinou většiny dětských sebevražd jsou neúnosné poměry v rodině, často týrání a obava před dalším trestem, nejčastěji v souvislosti s problémy ve škole. V roce 2002 byl vyšetřován 1 případ vraždy novorozence matkou, 194 případů týrání dítěte, 16 případů opuštění dítěte, 1011 případů pohlavního zneužívání, 748 případů ohrožování mravní výchovy mládeže a 84 případů podávání alkoholických nápojů mládeži. Mladá fronta dnes prvního září 2009 vydala článek pod názvem: Týrání zažívá přibližně 200 000 českých dětí, kde nám přibližuje, že právě tolik dětí v České republice bylo pravidelně vystaveno nějaké formě násilí. Ještě větší počet dětí má s násilím jednorázovou zkušenost. Podobná je situace i v ostatních evropských zemích. Češi ale častěji využívají tělesných trestů a kvůli umístování do ústavů zažívají děti mnohem větší emocionální deprivaci, za což jsme velmi kritizováni. Podle statistik MPSV psychické nebo fyzické týrání loni u nás zažilo 1239 chlapců a děvčat, následkem týrání zahynuly čtyři děti. Sexuálnímu zneužívání, dětské pornografii a prostituci bylo vystaveno 739 dětí. Následkem týrání bývají častěji zranění chlapci než dívky. Děvčata se naopak častěji stávají oběťmi sexuálního zneužívání. Tyto čísla mě právě dovedly k napsání této práce, protože si myslím, že je potřeba veřejnost seznámit s novými poznatky o jevech, které do týrání, zneužívání a zanedbávání zahrnujeme.

Pro rodinu i společnost se dítě stává tím nejcennějším darem, a proto při jeho výchově bychom měli uplatňovat lásku, chápat jeho potřeby a přání, vytvořit

nejvhodnější podmínky pro jeho zdravý psychický, fyzický i sociální vývoj a neodepírat mu práva. Měli bychom usilovat o to, aby každé dítě mělo možnost vyrůstat v prostředí plných podnětů, uspokojující jeho potřeby. Společnost se na jedné straně setkává s rodinami, ve kterých dítě poznává šťastné dětství plné lásky, porozumění a pocit bezpečí. Na druhé straně byly, jsou a do budoucna i budou děti, jejichž dětství skoro vůbec nepřipomíná to, co můžeme zahrnout pod pojem „šťastné dětství“. Tyto děti pocítují strach, pocit bezradnosti, a naopak nevnímají pocit lásky, náklonnosti a uznání. Každodenní realita těchto dětí je strach, násilí v rodině, týrání, zneužívání i zanedbávání. Týrání není v naší společnosti nově existujícím jevem. Již v minulosti se zjišťuje, že tento jev se vyskytoval kdykoliv, kdekoliv a u kohokoliv. Myslím tím v každé společnosti, státě, i v každé společenské vrstvě. Týrání, zneužívání a zanedbávání představuje pro dítě jedno z největších nebezpečí, protože má dopad na jeho celkovou osobnost i jeho další zdravý vývoj (tělesný, duševní i morální). Samozřejmě týrání, zneužívání i zanedbávání ovlivňuje celou rodinu, kde se tyto jevy objevují. Vše působí na fungování nejen rodiny, ale i celé společnosti, ve které tato rodina žije. Proto by měla být hlavním úkolem existence prevence působící na širokou veřejnost a snaha dostat pojmy týrání, zneužívání a zanedbávání do povědomí celé společnosti, protože se nejedná o jevy výjimečné, ale bohužel dosti časté. Výsledky práce využiji pro mou další praxi, ale v budoucnu i v práci, která bude směřovat právě k pomáhání dětem, které se staly oběťmi týrání, zneužívání či zanedbávání. Proto závěry práce budou sloužit čistě pro praxi.

Samozřejmě že téma syndromu CAN se vyskytuje v pracích různých vědních oborů poměrně hojně. Proto se má práce bude ubírat na změněný život dětí přicházející z rodiny do zařízení, kdy dítě vyžaduje okamžitou pomoc. V seznamu prací celé Univerzity jsem našla několik děl s podobným tématem, ale tyto práce byly napsány čistě z hlediska sociologie, sociální práce či pedagogiky. Má práce bude ojedinelou, neboť je zasazena do teorií a myšlenek vycházející ze sociální antropologie.

Hlavní cíl práce se zaměří na změnu života dítěte, které se umístí do Klokánka v Pardubicích, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Bude zjišťovat, jaké životní hodnoty dítě upřednostňovalo či upřednostňuje, jak se cítí a

cítilo před přijetím do Klokánka, jaké vztahy navázalo nebo ztratilo, z jaké rodiny dítě pochází, jaký životní styl preferovalo a preferuje dnes, o jakých myšlenkových pochodech dítě přemýšlí, jaké problémy jim vznikly ve školách či volnočasových aktivitách a v neposlední řadě, co by chtěly změnit ve své rodině, aby se v ní cítily znovu jako „doma“.

Práce bude rozčleněna na 4 základní části, tři z nich se budou zabývat teoretickou problematikou, poslední pak popíše jednotlivé kroky zvolené pro samotný výzkum práce. První část přibližuje problematiku syndromu CAN z pohledu sociálních věd a poté i psychologické antropologie dětí. Zde je charakterizována definice syndromu, problémy vyplývající ze syndromu, motivace k týrání, prevence syndromu. Tento krok shrne základní pojmosloví k syndromu CAN, což pomáhá k vysvětlení a užívání terminologie pro empirickou část. Druhý díl práce charakterizuje antropologické otázky vyvstávající ze syndromu CAN, které jsou psány podle stanovisek antropologie rodiny i dětí. Část se zabývá vytvořením sociálních sítí (např. rodič – dítě, dítě – jeho sourozenec, dítě – jiné dítě, dítě – tety v Klokánku), fungováním příbuzenských systémů v rodinách i organizacích, nebo problémům rodiny. Krok číslo dvě napomáhá řešit čistě antropologické otázky související se syndromem CAN. Tím se naplňuje teorie pro změny v životě dítěte, které vznikají při přijetí do zařízení Klokánek. Třetí úsek práce se zaměří na samotný chod Fondu ohrožených dětí a Klokánka v Pardubicích, kde jsou upotřebeny teorie a názory z antropologie institucí. Úsek popíše krajské město jako sídlo obou organizací, přiblíží chody obou organizací, historii a současnost FOD a Klokánka v celé ČR a konkrétně v Pardubicích, regionálně vymezi obě pobočky i jejich hlavní činnosti a spolupráci s jinými státními a nestátními subjekty. V tomto bodě se naplňuje fungování pomoci pro dítě vyžadující okamžitou pomoc. Např. jak se s dítětem pracuje, co se musí všechno předložit za dokumenty při samotném přijetí, jak se dítěti celá situace vysvětlí apod. Čtvrtá pasáž objasní zvolené metody a techniky pro terénní výzkum. Tento úsek je již zařazen do empirické části, kde se ověřuje zpředmětnění výzkumu, hlavní a dílčí výzkumné otázky, vybrané metody a techniky pro samotný výzkum (rozhovor, pozorování, analýza dokumentů), zvolené tazatelské otázky pro rozhovor s dětmi ve FOD a Klokánku. Tato část odpovídá na

veškeré záležitosti kladené v hlavních či dílčích výzkumných otázkách, popř. okomentování žádoucích změn pro metody a techniky ve výzkumu.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Popis problému týraných dětí

„Téma syndromu CAN jsem si zvolila záměrně. Stále v naší společnosti každým dnem přibývá několik nových případů týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte jeho nejbližšími.“

Ve většině problémů souvisejícími se syndromem CAN se dozví člověk z médií. Ty tu ale také sehrávají svou roli. Jejich zprávy o jednotlivých případech jsou však často vyhrocené, viz „Kuřimská kauza“. Tento jedinečný případ týrání dítěte jeho vlastní matkou byl odhalen náhodně v roce 2007, kdy jeden z obyvatel Kuřimi chtěl nainstalovat elektronickou hlídající kameru pro jeho novorozené dítě. Naladil však záběry z podobného zařízení v jednom ze sousedních domů. Na obrazovce byl spatřen nahý, ležící a spoutaný chlapec. Po udání případu byly děti matce odebrány a svěřeny do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek. Kauza byla propojena i s Barborou Škrlovou, která se vydávala za osoby s úplně jinou totožností. Po vypracování všech znaleckých posudků mohlo být zahájeno soudní řízení všech dotčených osob. Soud poté vynesl rozsudky. Matka dětí byla odsouzena na 9 let, teta na 10 let, bývalý vychovatel na 5 let, druhá teta na 6 let, Barbora Škrlová na 5 let, její bratr také dostal 5 let odnětí svobody. Veřejnost byla otřesena brutálním chováním k chlapcům útlého věku. I v dnešní době se odborníci dohadují o dalších okolnostech spojených s tímto případem. 20 března 2008 byla Barbora Škrlová vyslýchána pro objasnění jejího pobytu v zařízení Klokánek. Právě proto ji soudce poslal do vězení, že v roli třináctileté Aničky oklamala. Ona tím Klokánek poškodila. Bojí se, že by Škrlová mohla opět zmizet a vyhýbat se stíhání, neboť při výslechu policistům řekla, že v Klokánku hrála dítě na příkaz matky týraných chlapců. 22. prosince minulého roku Brněnský městský soud ponechal týrané děti z kuřimské kauzy v péči Klokánka, neboť stále potřebují péči psychologů a berou léky. Chlapci budou postupně prodlužovat svůj pobyt u otce, ten může později znovu požádat o jejich svěření, protože matku soud zbavil rodičovských

práv. Zároveň soud rozhodl, že děti mohou navštěvovat i prarodiče, ale pouze pod dohledem Klokánka.¹

Od té doby se v tisku či televizi objevily další případy spojené s týráním, zneužíváním a zanedbáváním. Média popisují hrozné zacházení s dětmi různého věku. Vcelku je toto informování na místě. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že dítě je velmi zranitelné i když žije v láskyplné rodině. Po zveřejnění případu se musí zacházet a pracovat s dítětem velmi opatrně, aby se mu ještě více neublížilo.

Pro většinu z nás je tato problematika velice choulostivou záležitostí, o které často veřejnost nechce mluvit. Jenže to není ta správná cesta. Veřejnost by měla vědět, co se děje v jejich okolí a umět pochopit, proč se to děje. Dobrá informovanost je jednou z podmínek účelné prevence před týráním, zneužíváním a zanedbáváním u dětí. Odborníci spatřují, že problematiku týraných, zneužívaných, zanedbávaných i jinak sociálně ohrožených dětí se stále častěji objevuje v různých statistikách, médiích a kauzách. Je tedy nutné, aby si veřejnost uvědomila, že jde především o nežádoucí společenský jev. Pokud na něj upozorní státnímu či nestátnímu subjektu, nebudou nijak sankciováni, ba naopak může dítěti oznamovatel zachránit život. Práce proto přibližuje a charakterizuje aplikaci postupu pomoci týranému, zneužívanému či zanedbávanému dítěti tak, jak vypadá v pardubické pobočce Fondu ohrožených dětí a Klokánku. Zároveň pak zpovídá jednotlivé děti umístěné do Klokánka, aby se zjistilo, jaké myšlenky se v nich odehrávají.

1.2 Cíl práce

Cílem práce je zjištění změny života dítěte přemístěné z jeho domova do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek v Pardubicích. Hlavní cíl práce se zaměří na změnu života dítěte, které se umístí do Klokánka v Pardubicích,

¹ **i.DNES.CZ**, Pavla Komárková - Brno, 2008, 2009. *Většina obviněných v kuřimské kauze podává dovolání, Kuřimští bratři zůstanou v Klokánku, matka už na ně nemá právo* [online].[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: < http://zpravy.idnes.cz/vetsina-obvinenych-v-kurimske-kauze-poda-dovolani-fwf-/brno.asp?c=A090619_174705_brno_jba/brno.asp?c=A081221_193821_brno_luv >.

zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Bude zjišťovat, jaké životní hodnoty dítě upřednostňovalo či upřednostňuje, jak se cítí a cítilo před přijetím do Klokánka, jaké vztahy navázalo nebo ztratilo, z jaké rodiny dítě pochází, jaký životní styl preferovalo a preferuje dnes, o jakých myšlenkových pochodech dítě přemýšlí, jaké problémy jim vznikly ve školách či volnočasových aktivitách a v neposlední řadě, co by chtěly změnit ve své rodině, aby se v ní cítily znovu jako „doma“. K teoretickému úseku práce bylo využito antropologické, sociologické, psychologické a sociálně pracovní literatury i dalších zdrojů. V této části práce byly využity poznatky z dlouhodobé praxe v obou organizacích. Výzkumná část se zaměřuje na rozhovory s dětmi umístěné v Klokánku. V nich se pak dozvídám o změnách v jejich životě i okolí, ve kterém žili a žijí dnes. Rozhovory doplní analýza dokumentů dětí v Klokánku, ze kterých byl zjištěn důvod umístění do Klokánka. Informace z rozhovorů byly zhodnoceny, porovnány a byl učiněn závěr z odpovědí. Rozhovor byl vybrán z několika důvodů. Disman tvrdí, že v rozhovoru je menší iniciativa na respondentovi, je také jisté, proč byl právě on do vzorku vybrán a celková úspěšnost dokončení rozhovoru je vyšší než např. u dotazníku. Jenže i rozhovor má své stinné stránky. Je v něm kladen důraz na pracnost sběru informací. Je to i nákladná záležitost z hlediska času, spolupráce, udržení anonymity a celkovému pochopení od respondenta.² Jako doplňková metoda k rozhovorům vypomůže obsahová sekundární analýza dokumentů. Hendl rozděluje analýzu na dva typy. Sekundární znamená, že se používají již vzniklé dokumenty (v tomto případě spisy případů FOD a Klokánka), obsahová řeší prozkoumání obsahu prostřednictvím vytvořené soustavy kategorií, ve kterých je zjednodušeně vyjádřen předmět obsahové analýzy a určené jednotky měření. Ukazuje na skryté významy a celkové významové směřování většího množství sdělení.³ Materiál bývá použit nejčastěji v tištěné podobě. Ta bude použita i v mém případě, neboť bylo shledáno, jako nejlepší anonymní zdroj informací. Dále pak existuje obsahová analýza slovní, ale také obrazová sdělení (reklamy) a akustická sdělení (zvukové záznamy projevů) nebo jejich kombinace, ale ty pro mou práci využity nebyly.

² **DISMAN, M.** *Jak se vyrábí sociologická znalost.* Praha: Karolinum, 2008. s. 141. ISBN 978-80-246-0139-7.

³ **HENDL, J.** *Úvod do kvalitativního výzkumu.* Praha: Portál, 2005. s. 132. ISBN 978-80-7367-485-4.

1.3 Terminologie a východiska práce

1. syndrom CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.
2. sexuální zneužívání – jakékoliv vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu nebo chování, při kterém dochází k uspokojení potřeb zneuživatele.
3. zanedbávání – nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu na vývoji dítěte v oblasti tělesné a citové.
4. týrání – *„každé nenáhodné, úmyslné či neúmyslné, vědomé či nevědomé, násilné psychické či fyzické poškozování dítěte, které se odehrává v rodině či institucích, či je páčáno jinými osobami, a vede k zástavě vývoje či dokonce smrti dítěte, v každém případě však omezuje nebo ohrožuje jeho blaho a práva.“*⁴

K popsání problému syndromu CAN bylo využito především publikací a výzkumů od doc. MUDr. Jaroslava Slaného, CSc., Prof. PhDr. Petra Weisse, Ph.D., Prof. MUDr. Jiřího Dunovského, DrSc., Doc. MUDr. Zdeňka Dytrycha, CSc. a Prof. PhDr. Zdeňka Matějčka. Všichni se problematice týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí věnovali, nebo stále věnují. Z odborné literatury k syndromu CAN byla pro tuto práci stěžejní kniha od kolektivu autorů s názvem Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém, Praha Ireas, 2007.

Shrnutí kapitoly

Tato kapitola uvedla další postupy práce. Nejdříve popsala problémy týraných dětí, a poté charakterizuje, na co chce práce upozornit, jaké metody, techniky výzkumu upotřebí, jaká odborná literatura a východiska jsou v práci použity. Další kapitola uvede problematiku syndromu CAN.

⁴ **VYKOUKALOVÁ, Z.** *Práva dítěte – důsledek zbyrokratizované kultury?* [on-line] Computer Press, a.s. Česká republika, 28. 4. 2000.[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/AR.asp?ARI=1458&CAI=2124>>.

2. PROBLEMATIKA SYNDROMU CAN

„V této kapitole práce přibližuje celou problematiku syndromu CAN včetně definic, vzniklých problémů u dětí, motivací k týrání a prevenci.“

Neodpovídající péče o dítě má několik forem, proto hranice mezi nimi nejsou přesně dané, protože špatná zacházení s dětmi existují vždy současně. Kolektiv autorů rozeznává tři formy ohrožení dítěte.

1. Týrání – kde se setkává člověk s tělesným a psychickým týráním,
2. zneužívání – zde dochází k uspokojování sexuálních, fyzických či psychických potřeb,
3. zanedbávání – tady rozeznáváme tělesné a emoční, popř. jde o psychickou deprivaci.⁵

Pokud bych zmíněné přívlasky (týraný, zneužívaný a zanedbávaný) spojila dohromady, můžu mluvit o syndromu CAN. Pojem je převzat z anglosaské literatury, jde o zkratku „Child Abuse and Neglect“. Zde se operuje s pojmy: abuse (zneužívání) a neglect (zanedbávání). Do české terminologie se přiřadilo ještě slovo týrání pro přesnější chápání významu pojmu. Již v historii se jev CAN objevuje. Bylo to vždy, když život dítěte byl ohrožován negativními vnějšími vlivy. Dunovský přibližuje, že se problematikou syndromu zabývalo již v minulosti mnoho odborníků i lékařů. Ti se věnovali nepřírozenými poraněními u dětí jako např. nevysvětlitelné hematomy, jizvy, neznámým způsobem vzniklé zlomeniny atd. Nato odborníci Caffey (1946) a Silvermann (1953) začali rozlišovat poranění dětí od následků úrazů. To označili za poranění neúrazové neboli úmyslné poškození v rámci krutého zacházení s dítětem.⁶ Pöthe zmiňuje, že v roce 1961 popsal pediatr na kongresu Americké pediatrické akademie pojem „bité dítě“. Od této události se na problematiku pohlíželo novými přístupy.⁷ K pojmu „bitého dítěte“ se postupem času

⁵ **KOLEKTIV AUTORŮ**, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha: Ireas o.p.s. 2007. s. 10. ISBN 978-80-86684-47-5.

⁶ **DUNOVSKÝ, J. A KOL.** *Sociální pediatrie- vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. s. 236. ISBN 80-73333-023-7.

⁷ **PÖTHE, P.** *Dítě v ohrožení*. Praha:G plus G, 1999. s. 34. ISBN 80-788086-103211.

přidávaly další příznaky jako např. zanedbávání (neglect) a sexuální zneužívání (sexual abuse). Definici syndromu CAN vypracovala zdravotní komise Rady Evropy v roce 1992: „*Jsou to jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a jejichž následkem dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte.*“⁸ Syndrom CAN zahrnuje týrání, zneužívání a zanedbávání, proto je potřeba si v dalších kapitolách charakterizovat i tyto jednotlivé součásti syndromu.

2.1 Týrání

„Práce nejdříve popisuje nejčastěji se vyskytující druhy týrání, kterými jsou fyzické a psychické týrání, a poté se zabývá i dalšími druhy, např. šikanou a sexuálním zneužíváním.“

2.1.1 Fyzické týrání

Fyzické týrání je jevem ve společnosti stále více prostudováváním, protože v tomto případě se mluví o nejčastějším typu ubližování dítěti. Rada Evropy definovala fyzické násilí jako: „*tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, popř. nezabránění utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.*“⁹ Slaný charakterizuje práci odborníků, kteří posuzují situace násilí z pojetí množství, typu, charakteru, trvání i vyhodnocení agrese. Vždy přihlíží k souvislostem konkrétního případu z hlediska náboženství či příslušnosti k jiné kultuře. Vše musí být v rámci dodržování tamních zákonů. Společnost se však shoduje, že rozlišování tělesných trestů, je velmi problematické. Uvědomuje si také, že tělesné tresty jsou kdekoli na světě součástí výchovy. Odborníci i soudní znalci

⁸ **PROVAZNÍKOVÁ, H., VANÍČKOVÁ E.** *Malá encyklopedie zneužívaného a zanedbávaného dítěte.* Praha: Růžová linka, 1997. s. 6. brožura

⁹ **PÖTHE, P.** *Dítě v ohrožení.* Praha: G plus G, 1999. s. 35. ISBN 80-788086-103211.

posuzují situaci z několika hledisek: zda má dítě zranění od druhého člověka (často blízkého), kterému dítě věří, má k němu citový vztah, je garantem jistoty, opory, napomáhá mu v socializaci, zvládá s ním strach z neznámého, a není jen tím, kdo dítěti způsobuje bolest.¹⁰

2.1.2 Psychické týrání

Změřitelnost psychického týrání se stává velkým problémem. Pochopí to jen ten, kdo má zkušenost se svou duševní bolestí. V psychickém týrání dítě od svého rodiče nedostává dostatek podnětů podporující vznik pocitu chtěného a milujícího dítěte. Proto definice psychického týrání představuje „*takové chování vůči dítěti, které má negativní dopad na citový vývoj dítěte, vývoj jeho chování, osobnosti a sebehodnocení či negativní dopad na rozvoj interpersonálních vztahů.*“¹¹ Pöthe říká, že se zde mnohdy dítě setkává s výsměchem, nadměrnou kritikou, ponižováním, nevšímáním, opovrhováním i zastrašováním. Takové chování i jednání rodičů si dítě velmi dlouho uchovává v paměti. U dítěte vzniká pocit úzkosti, nedostatečnosti, méněcennosti a nízké sebedůvěry. Dítě si nevěří, nekomunikuje, neváží si ani sebe, uzavírá se do svého světa a chce se stát pro své okolí neviditelným.¹² Kolektiv autorů rozpoznává v psychickém týrání další možnosti, kdy se napadá duše člověka. Jedná se např. o pohrdání, kdy je dítě tzv. k ničemu. Dalším příkladem je terorizování, kde se dítěti vyhrožuje, že dostane co proto. Poté se mluví o izolaci dítěte s ostatními a korupci, při kterém se navádí dítě k antisociálnímu chování.¹³ Slaný řeší, že dnešní doba přináší psychické násilí dětí i do situací, ve kterých se sami rodiče dítěte dostávají do problémů. Zde se hovoří hlavně o rozvodech rodičů, kladené ambicióznosti na dítě, nezájmu rodičů díky jejich dvoukariérové dráze apod.¹⁴

¹⁰ SLANÝ, J. *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2008. s. 17. ISBN 978-80-7368-474-7.

¹¹ DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM, *Syndrom CAN*, 2002. Formy fyzického týrání [online]. [cit.2009-07-17]. Dostupné na WWW: <http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php>.

¹² PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha:G plus G, 1999. s. 43. ISBN 80-788086-103211.

¹³ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha: Ireas o.p.s. 2007. s. 15. ISBN 978-80-86684-47-5.

¹⁴ SLANÝ, J. *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2008. s. 25. ISBN 978-80-7368-474-7.

2.1.3 Další druhy týrání

K dalším druhům týrání se řadí šikana. Ta představuje „*chování jednoho či více žáků, kteří úmyslně, většinou opakovaně týrají a zotročují spolužáka a používají k tomu agresi a manipulaci.*“¹⁵ Říčan vyslovuje, že se obecně jedná o sociální poruchu vztahů ve skupině. Jedná se tedy o druh týrání, kde jeden člověk vyjadřuje svým jednáním i chováním, že má moc nad druhým člověkem.¹⁶

Specifické je také komerční sexualizované násilí na dětech. Tento jev ve svém širokém spektru obsahuje „*použití dítěte k sexuálnímu účelu za finanční nebo jinou odměnu.*“¹⁷ Časopis LexisNexis napsal, že se jedná o patologii lidské sexuality, kdy bezbranná osoba je použita pro obchodování, sexuální zneužívání, jeho použití k pornografii a prostituci.¹⁸

2.2 Zneužívání

Zneužívání obecně znamená někoho (třeba i dítě) použít pro vlastní uspokojení. I zneužívání dětí existuje odjakživa, ať už se mluví o zneužití dítěte k práci či sexuální zneužití. Kolektiv autorů píše, že dítě bylo nuceno k práci za průmyslové revoluce v Evropě i Severní Americe. Pracovní vykořisťování dětí brzy narůstalo. Proti tomu se zvedla vlna rozhořčení, která byla rezolutně proti. Reakcí bylo postupné vydávání zákonů na ochranu dětí. Ty dětem zakazovaly práci pod zemí a námezdní práci. Ale i dnes je v některých zemích světa námezdní práce dětí „normální“ Nejhorší situace byly nalezeny v Asii a Africe např. v Thajsku objevena v roce 1991 továrna, kde děti při své práci hladověly, v Brazílii děti používány na plantážní práci. Nelegální práce je příznačná pro Rumunsko a Bulharsko, některé případy těžké práce byly odhaleny i v takových zemích jako je Portugalsko a Itálie. Vyspělý svět sice zneužívání dětí k práci odsuzuje, ale zároveň podporuje dovoz

¹⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. s. 27. ISBN 80-7367-014-3.

¹⁶ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. s. 27. ISBN 80-7178-049-9.

¹⁷ MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál, 2008. s. 10. ISBN 978-80-7367-320-8.

¹⁸ LexisNexis.cz. CHROMÝ, J. *Problematika komerčního sexuálního zneužívání v mezinárodních dokumentech a její reflexe v trestněprávní úpravě České republiky*. Trestní právo 05/2008.

zboží vyráběné právě dětmi. Podstatně horší je sexuální zneužívání dětí. To je zkoumáno už od 70. let 20. století. I zde se přiklání odborníci o kulturu, ze které dotyční lidé pocházejí, protože někde jsou sexuální aktivity s dětmi povolené. Takové jednání bylo zkoumáno u jihoamerických indiánských kmenů, dále v Hongkongu či iráckém Kurdistánu.¹⁹ Sexuální se považuje „za každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb zneuživatelé. Dítě je zákonem plně chráněno před sexuálními kontakty v jakékoliv formě až do svých 15 let.“²⁰ Sexuální zneužívání se člení na dvě podskupiny – bezkontaktní (bezdotykové), kontaktní (dotykové). Pöthe považuje bezkontaktní za obnažování se před dítětem, kontaktní pak jako nucení dítěte k sexuálnímu styku.²¹ Slaný analyzuje, že se následkem takového chování vytváří u dítěte zdravotní problémy (přenosné pohlavní choroby), psychosomatické problémy (kocktavost, pomočování, poruchy příjmu potravy, spánku i osobnosti). Změny u dětí se vidí po psychické i osobnostní stránce. Mají např. pocit viny, deprese, úzkosti, ztrácí důvěru, mají problémy v navazování partnerských vztahů v dospělosti a za celou věc se stydí.²²

2.3 Zanedbávání

Zanedbávání dítěte je také součástí syndromu CAN. Zde se jedná „o situaci, kdy je dítě ohroženo (akutně či chronicky, vždy ale vážně) nedostatkem podnětů a faktorů důležitých ke zdravému a plnohodnotnému fyzickému i duševnímu rozvoji.“²³ V zanedbávání se setkáváme s pasivním charakterem, to znamená, že se jedná o tzv. „nepěči“, která dítě ohrožuje. Kolektiv autorů vidí nepřítomnou péči ve dvou různých podobách. První je tělesné nepečování, které zahrnuje nedostatek přiměřené

¹⁹ **KOLEKTIV AUTORŮ**, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas o.p.s., 2007. s. 20. ISBN 978-80-86684-47-5.

²⁰ **DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM**, *Syndrom CAN*, 2002. Sexuální zneužívání [online]. [cit.2009-07-17]. Dostupné na WWW: <http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php>.

²¹ **PÖTHE, P.** *Dítě v ohrožení*. Praha:G plus G, 1999. s. 53. ISBN 80-788086-103211.

²² **SLANÝ, J.** *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2008. s. 28 - 29. ISBN 978-80-7368-474-7.

²³ **DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM**, *Syndrom CAN*, 2002. Zanedbávání [online]. [cit.2009-07-17]. Dostupné na WWW: <http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php#zanedbavani>.

potravy, oblečení, přístřeší, ochrany, hygieny, léčby, vystavování dítěte stresovým situacím, což nazýváme zanedbávání environmentální. Znamená to, že dítě ve školním věku nemá dostatek podnětů k výuce, výchově, a tím i nezajištění povinné školní docházky i celkové přípravy do školy. Druhá podoba zanedbávání je psychická deprivace, ve které si dítě neuspokojuje své emoční potřeby. Dítě by mělo vnímat zařazení do společnosti, cítit, že je někým milováno a má především dostatek podnětů ze svého okolí nezbytných pro jeho vývoj. V rodinách, kde jsou finanční prostředky, může dítě cítit málo podnětů svých rodičů z nedostatku jejich času. Taková situace se nazývá psychická subdeprivace. Důsledkem jakéhokoliv zanedbávání vznikají u dětí poruchy psychomotorického i osobnostního vývoje. Děti útlejšího věku jsou zaostalé než jejich vrstevníci, někdy se objevují i poruchy somatického vývoje, ale občas může zanedbávání vyústit úmrtím dítěte. Děti starší mají vážně narušený vývoj osobnosti.²⁴

2.4 Problémy související se syndromem CAN

V této podkapitole práce vychází z psychologické antropologie. Soukup objevuje, že jako první tento pojem použil čínský antropolog Francis L. K. Hsu. Jejím obsahem bylo označení etnopsychologicky orientovaných výzkumů zaměřené na osobnost a kulturu. Nejenže zkoumala ontogenezi lidského vývoje, ale také systematické studium struktury a funkce ve vnímání, myšlení z hlediska kulturního kontextu. Proto dnes centrem jejího nazírání se stala socializace, enkulturace, kognitivní procesy sledované mezi jednotlivými kulturami, kulturní a biologické rozdíly lidského chování a prožívání. Sleduje ale také frustraci, deprivaci, duševní nemoci a způsob výchovy dětí v jednotlivých kulturách.²⁵ Murphy ví, že se tu antropologové inspirojí především z psychologické vědy, kde se věnují nejvíce psychoanalýze Sigmunda Freuda. Ten poukazuje na důležitost zážitků z raného dětství, které formuje v budoucnosti osobnost člověka. I když nás všechny Freud

²⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas o.p.s., 2007. s. 28. ISBN 978-80-86684-47-5.

²⁵ SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál 2004, s. 79. ISBN 80-7178-929-1.

zařadil do stejné lidské rodiny, tak pořád každý jedinec se odlišuje od toho druhého. Freud říká, že to je díky odlišnému způsobu výchovy jedince, kde rozdíly může člověk vidět ve vštěpování základních návyků pro dítě např. z hlediska krmení. Výchova dětí je přizpůsobená tak, aby samy byly v budoucím životě schopny vyhovět požadavkům i nárokům v určitém typu sociálního prostředí. Rodiče promítají svou „kulturu“ do výchovy svých dětí. Cílem výchovných prostředků je pak i soubor charakterových typů osobností v určité společnosti.²⁶ Proto jedinec předává své naučené vzorce chování, kulturu i jednání svému potomkovi jakožto pokračovateli jeho rodiny. Je ale otázkou, zda tyto naučené vzorce chování i jednání s dítětem je v rámci norem, zákonů i předpisů tamní země, ve které dotyční žijí. Vztahy mezi rodiči a dětmi se tak dostávají do rozporu s tamními správnými zvyklostmi – se sociální kontrolou. Lidský život je skutečně plný nástrah a každá fáze našeho vývoje představuje boj, který na dítěti může zanechat následky v podobě poruch fyzického i psychického vývoje.

2.4.1 Fyzické a psychické problémy dětí

Matoušek uvádí, že děti do dvou let života představují největší podíl v tělesném týrání. Některé děti na následky umírají, další jsou doživotně tělesně, smyslově i jinak postiženy, jiné mají problémy se zpožděným vývojem, další trpí zvýšenou úzkostností a agresí, která ústí z opakovaného chování rodičů na jejich potomcích.²⁷ Slaný zdůrazňuje, že se dopady psychického týrání hodnotí z hlediska charakteru, délky, podílení se, intenzity, věku dítěte a jeho osobnosti. Tyto děti mají problémy v budoucnu hlavně s jednáním k ostatním, trpí poruchami chování a jsou se sebou stále nespokojeny.²⁸

²⁶ MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Slon 2004, s. 51. ISBN 80-86429-25-3.

²⁷ MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 29 -30. ISBN 80-7367-002-X.

²⁸ SLANÝ, J. *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2008. s. 31. ISBN 978-80-7368-474-7.

2.5 Motivace k syndromu CAN

Motivací se rozumí, co aktéry podněcuje k násilí. Aktérem se stává druhá osoba. V mnohých případech se jedná o velmi blízkou osobu, ke které má dítě citový vztah. Dospělý se však může dostat do situace, které sám nezvládá. Vztek a naštvání nevyřeší ublížením či ohrožením dítěte. Zdravý dospělý se i v této chvíli může rozhodnout, zda svou fyzickou i psychickou nadřazenost využije vůči dítěti. U nemocného dospělého s duševní chorobou je to však jinak. Takový dospělý mnohdy ani nezvažuje následky svého jednání. U dospělých se často objevují např. problémy v zaměstnání, zhoršená finanční situace, ztráta rodiče či blízké osoby, nepřipravenost rodiny na narození dalšího potomka, zhoršený zdravotní tělesný i duševní stav jedince atd. Naopak ze strany dětí se zmiňuje, že ony samy nemohou za to, jaké jsou, ale často vytváří neblahé situace, kdy rodiče situaci nezvládnou. Slaný zvažuje, že takové děti společnost označuje za „zvláštní“,²⁹ svému okolí jsou tzv. „nesrozumitelné“. Vaníčková a kolektiv vědí, že rizikovým dítětem se stává to, které má poruchu učení, lehkou mozkovou dysfunkci, mentální retardaci, je obtížně přizpůsobivé, nebo nechtěné.³⁰

2.6 Prevence syndromu CAN

Prevence „předchází sociálními selhání, které ohrožují základní hodnoty společnosti.“³¹ Měla by být přirozeným elementem existence i fungování na ochranu dětí v každé společnosti. Kolektiv autorů mapuje, že cílem je předejít vzniku traumatizace dítěte, zabránit pokračování a rozvoji dlouhodobých zdravotních, sociálních a psychologických následků i dopadů. Rozdělení prevence tu je zbytečné, neboť se jednotlivé ekvivalenty překrývají. Používá se zde např. program na fungující systém rodiny (návčik rodičovských dovedností před nebo těsně po narození dítěte), komplexní program (návštěvy v domácnosti), zvláštní programy (opakovaný výskyt týrání v chudých rodinách obsahující poradenství a speciální

²⁹ SLANÝ, J. *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2008. s. 17. ISBN 978-80-7368-474-7.

³⁰ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍKOVÁ H. *Stručný průvodce dětskou krizovou intervencí: stres a zdraví dětí*. Praha UK 3. LF: Růžová linka, 2006. s. 47. ISBN 80-239-8347-4.

³¹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003 s. 164. ISBN 80-7178-549-0.

lekce pro rodiče), vzdělávací program v nemocnicích (poučení odborníků pro rodiče), existence preventivních projektů v základních a středních školách, přednášky pro pedagogy a učitele, nácvik obranného chování (přehrávání nebezpečných situací pro dítě). U těžších případů se používají psychoterapeuti (aplikace rodinné a systemické terapie). Bez odborného zásahu trauma přetrvává, často přerůstá v disharmonický či patologický vývoj osobnosti. Práce psychoterapeutů se realizuje prostřednictvím krizové intervence (individuální a skupinové), rodinné terapie, v dlouhodobé formě pomocí psychoterapie. Zdůrazňuje se práce v podobě socioterapie, tj. terénní práce s rodinou přímo v jejím přirozeném prostředí.³²

Shrnutí kapitoly

Kapitola přinesla teoretické východisko definic jednotlivých pojmů, které se syndromem CAN souvisí. Popsala problémy týraných dětí, co vede člověka k ubližování či špatného zacházení s dítětem a v neposlední řadě uvedla prevenci týrání.

³² KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: Ireas o.p.s., 2007. s. 129. ISBN 978-80-86684-47-5.

3. CHARAKTERISTIKA ANTROPOLOGICKÝCH OTÁZEK VYVSTÁVAJÍCÍ ZE SYNDROMU CAN

„Tato kapitola se zaměřuje na charakteristiku a tvorbu sociálních sítí mezi rodiči a jejich dětmi doma a při umístění dítěte do Klokánka. Poté se práce zabývá příbuzenskými vazbami v rodině a při pobytu dítěte v organizaci, dále popisuje životní styl, jehož součástí jsou potřeby, hodnoty.“

Nejdříve však práce přibližuje samotný pojem sociální sítě a jeho užití ve vědách, vysvětlí základní rozdíl mezi použitím v antropologii a sociologii. Poté je aplikován na problematiku CAN pojem příbuzenských vazeb a jejich případné změny.

3.1 Sociální sítě

Keller uznává, že historie pojmu sahá až do počátku 18. století. V něm lékařům objasnil fungování koloběhů živého organismu, „inženýrům vojenství“ posloužil ke snadnější výstavbě systému opevnění, poté „inženýři civilní“ využívali sítě ke stavbám kanalizačních, silničních, železničních, parních, plynových i elektrických systémů. Pojem své upotřebení našel v matematice i filozofii, přesto je nejvíce používán v sociologii. Tam jsou sociální sítě nejvíce užívané od 70. let minulého století k objasnění dění současné společnosti. I proto jsou koncepty sociálních sítí aplikovatelné do jiných společenských věd. Koncept sociálních sítí je v dnešní době označován jako fenomén, který měl dříve mnoho významů, ale postupem času se pojem formalizoval. I proto se jejich užívání objevuje v odlišných a mnohdy i protikladných významech. Ve společenských vědách se člověk se sociálními sítěmi setkává v souvislosti s vazbami vzájemné podpory a pomoci, dále pak v neformální síti příbuzenských a přátelských vztahů nebo i ve skrytých sítích moci a vlivu. Působnost sítí je prezentován na jedné straně jako uspořádaná dlouhá řada závažných sociálních i morálních problémů, ale na druhé straně se jedná o účinný prostředek, jak těmto zmíněným sporným otázkám čelit. Sociální sítě pomáhají i při propojení jednotlivců, hlavně při zvýšení postavení sociálně znevýhodněných osob či

renesanci morálních hodnot celé společnosti. Sociologové však tvrdí, že sociální sítě představují určité neutrální prostředí, ve kterém existuje dostupný a volný prostor k výměně užitečných informací mezi dvěma či více rovnocennými lidmi navzájem.³³

3.2 Sociální sítě v antropologii

Eriksen ubezpečuje, že sociální síť označuje soubor vztahů vyskytujících se okolo jedince, nebo v rámci vlastní sociální sítě mluví o souboru vztahů aktivovaných s konkrétním cílem, které nutně neexistují právě jen kolem jedince. Analýza těchto sociálních sítí je „metoda či přístup, jejímž předmětem zájmu je rozbor sociálních vazeb jedinců. Množina těchto vazeb tvoří sociální síť, v rámci které jsou aktéři pojímáni jako uzly a vazby, které je spojují jako hrany. Za tři hlavní proměnné popisující vlastnosti sítě lze považovat jejich reciprocitu, intenzitu a stálost, které je nutné doplnit o síťové atributy jako např. velikost, hustotu a dostupnost.“³⁴ Eriksen se domnívá, že jako první pojem sociální síť v antropologii použil John Barnes. Ten prováděl terénní výzkum v Bremnes v Norsku, kde se setkal s jiným typem společenských skupin, než jaké znal z dřívějších výzkumů. Potřeboval pro své poznávání jiný analytický nástroj, aby pochopil mechanismus integrace. Zároveň si však všiml, že každý člověk je zde příslušníkem několika skupin najednou. A proto analyzoval tři typy sociálních oblastí. V prvním teritoriálně vymezeném prostoru člověk komunikuje s orgány veřejné správy, ve druhém ekonomickém pak s mnohými vzájemně závislými, i když formálně nezávislými jednotkami (např. továrny, prodejny). Třetí je nazývána jako sociální oblast. Ta je vytvořená přátelskými vazbami a známostmi, které člověk zdědil, nebo si je sám vytvořil. Tyto vazby mezi lidmi existovali mezi společensky rovnými lidmi a byly upravovány změnou svých známých. Tento typ studované společnosti postrádá stálá sdružení a existoval zde bilaterální příbuzenský systém, který zahrnoval příbuzné z matčiny i otcovy strany. Eriksen ale také píše o Barnesovi, že tyto vztahy byly

³³ KELLER, J. *Nejistota a důvěra aneb k čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Slon, 2009. s. 11 – 12. ISBN 978-80-7419-002-5.

³⁴ CAAT, *Metodologie*, 2009. Analýza sociálních sítí [online]. [cit.2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.caat.cz/vyzkumy-a-analyzy/metodologie>>.

určitými sociálními sítěmi, které však nemají žádné hranice, přehlednou vnitřní organizaci, tím pádem tam může být každý člověk považován za střed sítě. Dále tvrdí, že v malých komunitách existují hustší sítě, než ve velkých společnostech. Příkladem je městská společnost, ve které se potkávají cizí lidé. Jenže oni sami zjišťují, že nemají společné známé. Naopak v malých společnostech se všichni znají navzájem, jsou i příbuzní, mají společné přátele a sousedy, neboť spolu chodili třeba i do stejné školy apod. Sociální síť tu vystupuje jako subsystém vazeb mezi konkrétními osobami, které se časem mění, či z důvodu jejich neudržování mizí úplně.³⁵

3.3 Rozdílnost sociálních sítí v antropologii a sociologii

Keller rozeznává, že antropologii zajímá fungování příbuzenských vazeb v malých lokálních pospolitostech tradičního typu. Sociologie se zaměřuje na vztahy vzájemné pomoci, které se spontánně rozvíjejí v moderních sídelních komunitách. Výsledky obou věd měly ukázat význam neformálních vazeb poskytující materiální podporu i symbolickou oporu, na kterou se lidé mohli spolehnout.³⁶

3.4 Aplikace sociálních sítí na syndrom CAN

Matějček přináší zprávu o dětech vykazující syndrom CAN vzhledem ke změnám vazby dítěte k rodičům, pokud se mu ubližuje. Obecně se mluví o souboru faktorů, které pomáhají dítěti přežít. Sem se zahrnují pomocné, podpůrné a pomáhající faktory. Vlastně se vše nazývá resilience neboli pružnost, odolnost, houževnatost, nezlomnost, i proto se dá říci, že se jedná o určitou odolnost proti zlému osudu. A právě pomáhajícím činitelem dítěti ve zdraví přežít, je jeho matka. Vytváří se zde základní vztah či síť matka a dítě. Zároveň do tohoto vztahu se míchají trvalé hodnoty, které se předávají na potomky. Patří sem např. tradice,

³⁵ ERIKSEN, T. H., *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008. s. 104 – 105. ISBN 978-80-7367-465-6.

³⁶ KELLER, J. *Nejistota a důvěra aneb k čemu je modernitě dobrá tradice*. Praha: Slon, 2009. s. 11 – 12. ISBN 978-80-7419-002-5.

příslušnost k náboženskému, vesnickému či městskému společenství, ale také skupina druhých dětí, škola.³⁷ To všechno působí na podobu vztahu či sítě mezi matkou a jejím dítětem. Nemůžeme však vše aplikovat pouze na matku. Rodinu celkově dotváří také otec, který v ní má nezastupitelnou roli. Oba rodiče učí dítě jiným věcem, potřebných pro jeho budoucí život. Matka spíše vychovává dítě k práci v domácnosti, naopak otec zaučuje dítě se prosadit v kolektivu, chce, aby se dítě naučilo technické zručnosti. Zde se vlastně mluví o socializaci dítěte. Jedná se o začlenění dítěte do společnosti. Vše zmiňované je ale psané, pokud je rodina tzv. úplná tedy, když dítě má oba rodiče a neřeší větší problémy. Samozřejmě že každá rodina se potýká s dennodenními spory např. finančními, neposlouchání dětí, jejich špatný prospěch. Tyto problémy však nejsou většího rozměru. Existují v naší společnosti však i rodiny, které celou situaci nezvládají. Celá sociální síť tak může být narušena určitou situací (problémem v rodině), samotným dítětem či dospělým. To vše může být pro rodinu určitým rizikem.

3.5 Riziková dospělí

Matějček garantuje, že i dospělý se může dostat do obtíží, které sám nezvládá. Tyto nesnáze nevyřeší ubližováním či ohrožováním dítěte. Zdravý dospělý se však může v dané chvíli rozhodnout, zda svou fyzickou i psychickou nadřazenost využije vůči dítěti. U nemocného dospělého postiženého duševní chorobou je to však jinak. V mnohých případech ani sám takový dospělý neuvažuje o následcích svého jednání a chování. U dospělých se často objevují např. problémy v zaměstnání, zhoršená finanční situace, ztráta rodiče či blízké osoby, nepřipravenost rodiny na narození dalšího potomka, zhoršený zdravotní tělesný i duševní stav jedince atd. U dospělého se pak změni chování a stává pro své okolí rizikovým. Riziková dospělí jsou ti, „kteří s větší pravděpodobností než jiní mohou dětem ubližovat.“³⁸ Vaničková a kolektiv sem řadí jedince neschopné z různých důvodů převzít své sociální postavení ve

³⁷ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2007. s. 18 – 19. ISBN 978-80-7367-272-0.

³⁸ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2007. s. 25. ISBN 978-80-7367-272-0.

společnosti. Jejich chování a jednání ovlivňuje přítomnost onemocnění.³⁹ Matějček sem zařazuje „jedince, kteří jsou nezralí, anomální, agresivní, frustrovaní, mají nízkou úroveň své identity, jsou duševně nemocní, mentálně retardovaní, jsou závislí na alkoholu či jiných návykových látkách, vyznávají odlišný způsob života plynoucí z jiné kultury, ze které pochází, anebo byli jako děti také takto vychovávaní.“⁴⁰ Rizikovým dospělým se proto může stát i maminka, která po porodu svého dítěte, se dostává do situace, která ohrožuje nejen ji, ale především její novorozeně. Tento nebezpečný jev nazývají odborníci laktační psychózou. Ta maminky „postihuje“ v období šesti neděl po porodu. Proto je velice dobré tento stav depresí různého stupně u matky co nejdříve rozpoznat a zasáhnout lékařsky či psychologicky.

3.6 Rizikové děti

Pöthe líčí, že už od 70. let se odborníci zabývají předurčení dětí k násilí. Vědci zjišťovali, že se děti stávají oběťmi týrání opakovaně, a proto chtěli nalézt, jaké vlastnosti tyto děti měly. Nejdříve zkoumali jejich tělesné zdraví. Bylo shledáno, že tyto děti nedosahovaly tělesné porodní váhy jako děti zdravé (problematičnost s uklidněním, reakcí na podněty, neatraktivnost pro okolí). Dále měly obtížně zvladatelný temperament (zvýšená podrážděnost, plačtivost, rozrušenost, poruchy spánku a krmení), chronické nemoci či jiné duševní i tělesné vady (dříve často v ústavních zařízeních).⁴¹ Slaný postihuje samotnou společnost, která považuje děti za bytosti nevinné, a i proto se stávají oběťmi zvráceného chování svých rodičů. Nevinnost dětí vidíme v tom, že ony samy nemohou za to, jaké jsou, ale často vytváří neblahé situace, kdy rodiče situaci nezvládnou. Takovými dětmi jsou především ty, které společnost označuje za „zvláštní“,⁴² svému okolí jsou tzv. „nesrozumitelné“. Vaníčková a kolektiv uvádí, že rizikovým dítětem se stává to,

³⁹ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍKOVÁ H. *Stručný průvodce dětskou krizovou intervencí: stres a zdraví dětí*. Praha UK 3. LF: Růžová linka, 2006. s. 48. ISBN 80-239-8347-4.

⁴⁰ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2007. s. 27. ISBN 978-80-7367-272-0.

⁴¹ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha:G plus G, 1999. s. 89 - 90. ISBN 80-788086-103211.

⁴² SLANÝ, J. *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte*. Ostrava: Univerzita Ostraviensis, 2008. s. 17. ISBN 978-80-7368-474-7.

kteřé má poruchu učení, lehkou mozkovou dysfunkci, mentální retardaci, je obtížně přizpůsobivé, nebo nechtěné.⁴³

3.7 Riziková situace

Pöthe dokládá, že jednotlivé charakteristiky dětí a rodičů se vidí v kontextu prostředí, ve kterém všichni žijí. Potom se můžeme bavit o prostředí jako o rodině. Pokud má rodina vnější a vnitřní předpoklady, pak může plnit i své poslání – zajištění fyzického i psychického pohodlí pro všechny její členy. Podmínkou se ale stávají fungující vztahy mezi rodiči navzájem, mezi sourozenci, ale také i mezi rodiči a dětmi. Jenže když tyto vztahy nefungují, tak se jedná o dysfunkční či afunkční rodinu. Právě v takových rodinách se často ubližuje dětem. Konflikty mezi rodiči se přenáší na potomky a ty pak mezi sourozence.⁴⁴ Slaný přidává, že riziková situace znamená nízkou socioekonomickou situaci v rodině, přítomnost nové třetí osoby (partnera či partnerky), závislost na alkoholu či jiné návykové látce a také rozvodová situace v rodině. Rozvodová situace v rodině je typickým příkladem psychického týrání. Dítě se dostává do středu celého dění. Příčinou rozvodu se často stávají narůstající neshody obou rodičů mezi sebou, násilí, nefungující partnerství či nevěra jednoho či obou manželů.

3.8 Změněné sociální síť

Delaroche tvrdí, že užší rodina zahrnující oba rodiče a děti, i rodina širší, do které patří prarodiče, sourozenci rodičů, bratřanci, sestřenice a osoby s rodinou spřízněné jinak než pokrevním poutem, je pro dítě zdrojem možného nebezpečí v možnosti týrání, zneužívání i zanedbávání. Zároveň je však rodina zdrojem možné pomoci. Rodina je také ale prostředí, ve kterém se zajišťuje řádná, přiměřená a zdravá výchova dítěte. Samotné vymezení toho co je a není týrání, může v představách

⁴³ VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍKOVÁ H. *Stručný průvodce dětskou krizovou intervencí: stres a zdraví dětí*. Praha UK 3. LF: Růžová linka, 2006. s. 47. ISBN 80-239-8347-4.

⁴⁴ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha:G plus G, 1999. s. 99 - 100. ISBN 80-788086-103211.

příslušníků rodiny vyvolávat rozporuplné pocity, které jsou mnohdy znásobeny rodinným modelem v rámci dlouhodobé rodinné tradice. Pro vymezení pocitu toho, co je to týrání, je možno užít definice výchovného působení rodiče na dítě a to, že: rodiče mají právo užívat přiměřené výchovné prostředky ovšem tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte, nebo jakkoliv ohroženo jeho zdraví nebo vývoj. Rodina by tedy měla zajišťovat přiměřeně bezpečné prostředí pro zdravý a přiměřený vývoj a rozvoj osobnosti dítěte. Na toto pamatuje zákon o rodině, který vymezuje termín rodičovské zodpovědnosti jako souhrn práv a povinností zahrnující zejména péči o zdravý tělesný, duševní, rozumový a mravní vývoj dítěte. Při výkonu těchto práv a povinností musí rodiče chránit zájmy svého dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Příslušníci rodiny by tedy měli mít v rámci možností přehled o tom, zda nejsou děti jejich vlastní rodiny nějakým způsobem týrány, zneužívány nebo zanedbávány, pokud by snad pojali podezření, že je tímto jevem nějaké dítě ohroženo, tak je jejich povinností tomuto zabránit. Pokud se dítě svěří s problémem, že je týráno, zneužíváno či zanedbáváno, je potřeba:

- důvěřovat dítěti, ono ve vás důvěru našlo, když se vám se svým problémem svěřilo,
- při poškození dítěte vyhledejte lékařskou pomoc,
- bezodkladně informujte o všem, co se stalo a co vám bylo svěřeno, orgán policie nebo orgány sociálně-právní ochrany dětí.⁴⁵

Matoušek a kolektiv balancují, že u dítěte se v případě oznámení týrání změní naprosto vše, co dosud prožíval. Při zásahu do rodiny je potřeba si uvědomit, že pomáháme nejen dítěti, ale také celé rodině. Sociální práce při této práci s rodinou, kde se vyskytuje týrání, zneužívání či zanedbávání, aplikují pomoc ale zároveň i kontrolu. Cílem ale je především pomoci dítěti, ukončit jeho trápení a navrátit ho zpět do „normálního života“. Uvnitř dítěte se odehrává také boj, protože v rodičích viděl svůj vzor. Ale je zapotřebí dítěti, samozřejmě vzhledem jeho věku, vysvětlit celou situaci, to samozřejmě dělají sociální pracovníci státních i nestátních subjektů. Ti jsou speciálně školeni na práci s týraným, zneužívaným a zanedbávaným dítětem.

⁴⁵ DELAROCHE, P. *Rodiče, nebojte se říkat NE*. Praha: Portál, 2000. s. 116 – 119. ISBN 80-7178-441-9.

Tato práce je náročná na čas, dítě potřebuje vycítit v někom jiném bezpečí a podporu. Instituce u nás preferují buď kontrolu, nebo pomoc např. státní orgány sociálně-právní ochrany dětí upřednostňují vzhledem ke své praxi předání týraného, zneužívaného či zanedbávaného dítěte do ústavní péče. Nestátní organizace preferují zásah v podobě podpory nebo sanace rodiny, vždy by se mělo jednat o služby poskytované jak ohroženému dítěti, tak i rodičům. Sociální pracovník může uznat, že by pro dítě bylo nejlepším řešením rodinu opustit. O všem stejně u nás rozhoduje soud. Ten přihlíží k traumatu dítěte ze špatného zacházení i ze ztráty nejbližších osob. Řešením situace je přemístit dítě do ústavní péče nebo náhradní rodiny. Specifikem u nás je posláni dítěte s jedním neohrožujícím rodičem do azylového domu. Někdy je dítě odebráno pouze na určitou dobu, při které je ostatním členům rodiny poskytována pomoc. Pokud je pomoc úspěšná, dítě se může do rodiny vrátit.⁴⁶

3.9 Nové sociální sítě

Ať už je dítě přemístěno z jeho domova do jakéhokoliv zařízení, uvědomí si samo, že už nebude cítit tolik lásky ke svým rodičům či blízkým, kteří mu tak ubližovali a ohrožovali jeho budoucí život. Někdy se i stává, že dítě své rodiče zavrhne úplně. Jindy se zase objeví případy, kdy dítě „odpustí“ svým rodičům, a žije po změně chování rodičů opět společně. Reakce na týrání, zneužívání či zanedbávání může být rozdílné, vše je na rozhodnutí dítěte. Malé děti si toto neuvědomují, vidí ve svých rodičích stále ty, kteří mu pomáhají, a špatné zacházení jen omlouvají. Větší děti už ale samy mohou zhodnotit, co jim takové chování a jednání rodičů způsobuje za újmy. Proto často dítě zpretrhá staré vztahy (sociální sítě) a navazuje nové. V zařízeních, kde dítěti je pomáháno, se setkává se sociální pracovníci, ke které může přijít a promluvit si o různých věcech např. setkání s rodiči, komunikaci s prarodiči, se sourozenci, ale také s novými kamarády, může si také pohovořit o problémech, které ho trápí, co ho v dohledné době čeká, kam bude chodit do školy, jaké volnočasové aktivity si zvolí, co musí dodržovat, aby nebylo potrestáno.

⁴⁶ MATOUŠEK A KOL. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 31 – 33. ISBN 80-7367-002-X.

V žádném případě se v zařízeních netrestá fyzicky či psychicky, ale tím, že dítěti je zakázán koníček apod. V Klokánku dítě navazuje nová přátelství či vztahy s ostatními dětmi, dále pak by si měl porozumět s tetou, která ho bude určitou dobu mít ve své péči. U těchto dětí teta volí jinou formu výchovy.

3.10 Narušené příbuzenské vazby

Kapitola vyzvedne, jaké vztahy fungují mezi rodiči navzájem, dále pak pokud byly narušeny, co z toho vyplývá pro jejich okolí, jaké problémy mohou vznikat, a jak vše dopadá na děti.

Murphy zaznamenal, že fyzická blízkost lidí je jedním ze základních kamenů pro příbuzenství. Pouta oddanosti a pospolitosti nukleární rodiny vystupují do značné míry z fyzické blízkosti a závislosti mezi matkou a dítětem, otcem a dítětem, bratrem a sestrou. Ale toto chování nedělají zmiňovaní jen tak. Vzdálenější příbuzenské vztahy jsou ovlivněny prostorovým rozmístěním lidí a tedy vzdáleností od nukleární rodiny. Děti vyrůstají v domácnosti svých rodičů a opustí je až, když si naleznou svého partnera pro život, se kterým se ožení, nebo vdají. Tím založí svou rodinnou jednotku, která je nazývána jako prokreační rodina. V této rodině možná vydrží určitou dobu, nebo v ní stráví celý zbytek života. Základem je ale výběr „správného“ partnera, což je pro společnost rozhodující. To totiž určuje, kdo a s kým žije, kdo s kým spolupracuje, kdo koho uctívá, kdo s kým tráví volný čas, kdo a s kým navazuje vztah v rodině či budoucími partnery.⁴⁷

Antropologové považovali nukleární rodinu za počáteční bod analýz příbuzenských a obecně společenských systémů. V okamžiku, kdy jedinec v důsledku rozvodů a nových sňatků proplouvá řadou nukleárních rodin, jsou jeho vztahy k ostatním rodinným členům mnohdy značně spleťtité. Příbuzenství je daleko více kulturní konstrukcí než biologickou daností, což nejvýrazněji vystupuje v případě vztahu mezi nebiologickými rodiči a jejich adoptovanými dětmi. Zde je

⁴⁷ MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Slon 2004, s. 104. ISBN 80-86429-25-3.

příbuzenství založeno na právním vztahu jedinců a kupodivu je tento typ příbuzenského vztahu velmi starobylý, nacházíme jej u přírodních národů a rozvinut byl zejména ve starověku v republikánském a císařském Římě, kde byla adopce mnohdy již i dospělých osob nástrojem prosazování majetkových a mocenských zájmů. Příbuzenství tedy vyplývá nejen z biologického vztahu, ale především ze sociálního vztahu mezi jedinci.⁴⁸

Podobná problematika sociálních sítí platí i pro narušení příbuzenských vazeb v široké rodině. Pokud se v rodině zjistí týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte svými rodiči, tak často sami prarodičové ohroženého dítěte nepochopí jednání svých potomků, proč zrovna sáhli po takové cestě vybití svých problémů. Někdy se stává v rodinách, že sami rodiče svých potomků se přestanou stýkat a často i své potomky zavrhnou, pomáhají naopak ohroženým vnoučatům. Sami prarodičové mnohdy chtějí, aby se jejich potomci podrobili terapii, která by jim pomohla od cesty týrání svého dítěte. Jsou ale tací prarodičové, kteří vidí u svých potomků nezvládnutí výchovy svých dětí. Proto jim pomáhají, jak se dá např. hlídání dětí, úklid, chození s dítětem do školních či jiných zařízení, hraní, nákupy. To je dobrá prevence pro mladé rodiče, nebo i pro ty rodiče, kteří dítě prozatím nechtěli. Je dobře, že i takto prarodičové fungují a při sebemenších nesnázích ve výchově svých vnoučat zakročí. Ale ne vždy tomu tak je. Chování a jednání dětí je vlastně podle výchovy jejich rodičů s přihlédnutím na kulturu, náboženství, tradice i zvyky dodržující v rodině. Pokaždé však výchova našich rodičů nemusí být v pořádku, poněvadž i oni mohli zažít ve své rodině násilí. Odborníci často ukazují na to, že vyskytující se násilí v původní rodině dítěte, se objevuje i v jeho budoucí prokreační rodině. Sami rodiče s problémy výchovy svých dětí se mohou obracet na různé organizace, kde mu poradí, jak správně postupovat a nespadnout k násilí.

⁴⁸ **ANTROPOWEB**, Lenka Budilová – *Příbuzenství a sociální antropologie* [on-line], 21. 2. 2009.[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/clanek/studium-pribuzenstvi-a-socialni-antropologie>>.

3.11 Životní styl

Životní styl se v současné době stává důležitou prioritou v životě jedince (dítěte, mladistvého i dospělého). Jedna z definic říká, že „*životní styl je prvkem života ve funkčním systému člověka i sociální, který si člověk vybírá z repertoáru dané kultury za určitých podmínek či kritérií (hodnot, cílů, potřeb) a rovněž to, jak tyto prvky propojuje, transformuje a obohacuje a přetváří do vlastního systému.*“⁴⁹ Má přímou souvislost se sociálním statutem vztahujícího se k individu, skupinám, domácnostem i rodinám. Mění se v průběhu života člověka. Jde o aspekt všech vztahů, činností, institucí, životních projevů a zvyklostí. Vytváří se životní způsob jednotlivce, jehož části si vzájemně odpovídají, jsou ve vzájemném souladu, vycházejí z jednotlivého základu a mají společné jádro.⁵⁰

Konkrétní podoba životního stylu je ovlivněna dvěma faktory. V první řadě se jedná o životní podmínky, které se zařazují do vnějšího faktoru. Ten tvoří mantinely, v nichž se jedinec pohybuje. Jedná se o bezprostřední vazbu životních podmínek a životního stylu. Druhá řada je zastoupena jedincem samotným tedy vnitřním faktorem. Ten zahrnuje všechny jeho specifické až individuální životní podmínky, potřeby a hodnoty (rozebráno v dalších podkapitolách). Jedinec mezi teoreticky existujícími i prakticky realizovatelnými variantami životního stylu hledá tu, kterou ve svých specifických podmínkách může naplnit a která by současně v daném okamžiku nejvíce odpovídala a vyhovovala jeho potřebám.⁵¹

3.11.1 Životní potřeby

Obecně je velmi známé, že i prostředí velmi ovlivňuje lidskou osobnost. To platí samozřejmě i pro dítě se syndromem CAN. Špatné prostředí pro takové dítě znamená často následné umístění do určitého zařízení, kde dítěti, vykazující syndrom CAN, pomáhají. Umístění pro dítě do zařízení je zároveň jeho vytržení

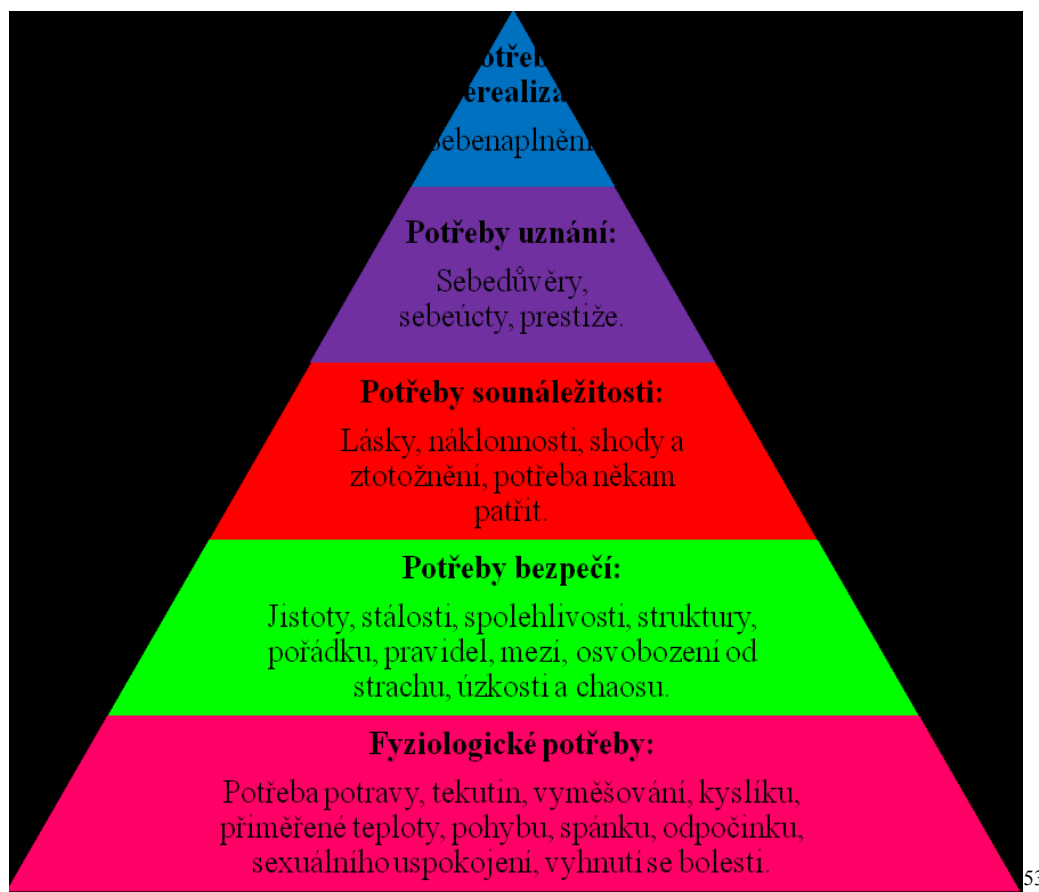
⁴⁹ ŠMÍDOVÁ, O. *Životní styl a styl života*. Praha : Karolinum, 1992. s. 14. ISBN 80-7066-660-9

⁵⁰ MACHONIN P., TUČEK M. *Česká společnost v transformaci. K proměnám sociální struktury*. Praha : Slon, 1996. s. 156. ISBN 80-85850-17-6.

⁵¹ TUČEK, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha : Slon, 2003. s. 228. ISBN 80-86429-22-9.

z přirozeného, rodinného prostředí, na které si dítě již zvyklo. Jenže jakékoliv zařízení pro týrané, zneužívané i zanedbávané děti nikdy nenahradí péči rodičů. Rodina je určitá skupina, která je založená na manželství a příbuzenských vztazích. Děti umístěné do zařízení jsou většinou z nefunkčních rodin, ve kterých zkrachovala pozitivní zkušenost s výchovou dítěte. To však ohrožuje dítě a jeho vývoj osobnosti. Změna prostředí – z rodiny do zařízení, je pro dítě jakéhokoliv věku velmi stresující záležitost. Jaké následky a problémy si dítě odnese do budoucího života, záleží také na délce pobytu v jeho přirozeném prostředí, tak i v zařízení. Odborníci naznačují, že nejvíce problematické se stává období dítěte do 3 let života, kde se učí základním dovednostem a schopnostem. Je však důležité upozornit, že i další období v jeho životě jsou také důležitá. Pokud v jednom vývojovém období dítě splní všechny požadavky, může postoupit do dalšího. Dokud však úkoly daného vývojového období nesplní zcela nebo vůbec, nemůže ani jeho harmonický vývoj být v pořádku.⁵² Tuto problematiku nám více přibližuje Maslowa pyramida Hierarchie potřeb. Z ní logicky vychází několik potřeb nezbytných pro postup k uspokojení dalších. Hierarchicky nižší potřeby jsou uspokojovány jedincem proto, aby se aktualizovaly a upevňovaly potřeby vyšší. Pokud dojde k určitému omezení či neuspokojení nižší potřeby, automaticky se ztrácí šance dojít až k těm potřebám vyššího rázu. Realizace vyšší potřeby bez uskutečnění těch nižších u jedince přináší neúspěch. Maslow jasně označuje tuto pyramidu za celoživotní proces. Celá problematika je znázorněna na obrázku č. 1:

⁵² informace zjištěny v pobočce FOD.

53

Uspokojováním potřeb dítěte se také zabýval Josef Langmeier. Ve své knize uvádí 5 základních duševních potřeb pro pozitivní vývoj dítěte. Jako první přibližuje potřebu životní jistoty a bezpečí. Díky pocitu jistoty dítě získává důvěru v bytí na světě. Na důvěru poté navazuje i pocit sebedůvěry. Pocit bezpečí vnímá dítě již v útlém věku. Díky němu si vytváří citový vztah k rodičům (zejména k matce). Pokud dítě nepozná takový pocit, může se u něj objevit narušení psychického i sociologického vývoje. Další potřeba je koncipována jako přístup vnějších podnětů ke zdokonalení jeho dosavadních zkušeností a poznatků. Tyto nové podněty pokud nemají své základy v minulosti, vytváří u dítěte opět porušený vývoj. Následující potřeba je definována jako smysluplné vnímání světa. V ní se jedná hlavně o pravidelnosti určitého chování i jednání u rodiče či obou rodičů (starostlivá péče o potomka), ale i u samotného dítěte. To pak v dítěti vyvolá pocit řádu a smyslu.

⁵³ RVP, Metodický portál předškolního vzdělávání, Bečková I., *Uspokojování potřeb dítěte v podmínkách současné mateřské školy*, [on-line], 11. 4. 2008.[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: < <http://old.rvp.cz/clanek/762/2214>>.

Neméně důležitou potřebou je otevřená budoucnost dítěte. To potřebuje mít pocit těšení se na něco, o něco se snažit, a tím si vytvořit i vlastní životní perspektivu. V poslední řadě se mluví o potřebě vlastních společenských hodnot. Dítě by mělo být někým chváleno, oceňováno. Proto se i utváří identita dítěte, neboli vědomí vlastního já a sebevědomí.⁵⁴ Jak je z přehledu vidět, v každé fázi života dítěte se může něco pokazit, a pak to naruší celý jeho vývoj. Navrácení na tu správnou cestu vývoje dítěte je však možná, přesto náročná. Zařízení pro okamžitou pomoc dítěti zastupuje výchovu rodičů po dobu jeho pobytu. Zároveň se tu tety snaží o připravenost dítěte do budoucna i jeho samostatnost, což je však veřejností často kritizováno. Ale často výchova i samotná příprava dětí na jejich budoucí život není jednoduchou záležitostí.

3.11.2 Životní hodnoty

Tato část přibližuje hodnoty dítěte v rodině a poté přiblíží hodnoty v Klokánku.

Životní hodnoty se u každého člověka postupem času vyvíjejí. Dokud je člověk dítětem, tak je přijímá od svých rodičů. V období dospívání si však začíná uvědomovat vlastní identitu a hledá vlastní hodnoty, které často v dospělosti přehodnotí. Naše životní hodnoty vytváří podle vzoru vrstevníků, idolů. Proto ne vždy najde ty správné a jejich život se potom vyvíjí jinak, než si rodiče představovali a mysleli. V dnešní době se do životních hodnot zahrnuje příjem, vzdělání, volný čas, tradice v módě.

V první řadě jde o velikost příjmů a způsob jejich získávání závisí na životní úrovni, stylu, budoucnosti a to i děti a v neposlední řadě i váženost jedince ve společnosti. Není zde brán zřetel na skutečné schopnosti či vlastnosti jedince. Potom se v příjmech a majetku odráží rozdíly mezi lidmi v životní úrovni i stylu.⁵⁵ Příjem lze získat prostřednictvím disponování statků a dovedností s možnostmi jedince.

⁵⁴ LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. s. 128 ISBN 80-7169-195-10.

⁵⁵ ŠANDEROVÁ, J. *Sociální stratifikace. Problém, vybrané teorie, výzkum*. Praha : UK, 2000. s. 78. ISBN 80-246-0025-0.

Šance jedinců dosáhnout určitých životních podmínek a osobních životních zkušeností určuje třídní postavení.

V druhé řadě je potřeba říci o důležitosti vzdělání. Machonin a Tuček říkají, že vzdělání a kvalifikace je postavením jedince, které podmiňuje do budoucna i zaměstnanecký status, což má následně vliv na třídně profesionální zařazení a souhrnný sociální status jedince.⁵⁶ Funkce dosaženého vzdělání má v postmoderní společnosti dvě funkce. Tuček dodává, že se v první řadě jedná o dosahování kulturní úrovně a s ní spjatý všeobecný rozhled, což lze také nazývat enkulturační funkcí. Za druhé jde o získávání praktické kvalifikace nezbytné především pro výkon pracovní (výdělečné) činnosti, pro uplatnění zprostředkované tzv. trhem práce.⁵⁷

Třetí záležitost je pak volný čas. Sakovi tvrdí, že činnost člověka ve volném čase je možné vymezit jako články řetězce příčin a důsledků, které jsou výrazem subjektivní stránky jedince, jeho potřeb a zájmů. Dále je volný čas ve svém rozsahu a obsahu systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj obecných specifických schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů.⁵⁸

Jako poslední je potřeba zmínit i tradice v módě. Simmel charakterizuje, že móda je napodobením daného vzoru. Napodobením tohoto vzoru pak jedinec uspokojuje potřebu určité sociální opory. Móda přivádí jedince na cestu, po níž krácejí všichni, poskytuje obecný základ, který přeměňuje chování každé osoby v pouhý příklad. Uspokojuje však i potřebu rozdílnosti a sebeodlišení, což provádí na jedné straně změnou obsahů, která dnešní módě dává individuální ráz. Ještě výrazněji se jí to daří tím, že podoby módy jsou vždycky dány módou určitých tříd. Móda vyšší vrstvy se liší od módy vrstvy nižší a bývá také opuštěna v tomtéž okamžiku,

⁵⁶ MACHONIN P., TUČEK M. *Česká společnost v transformaci. K proměně sociální struktury*. Praha : Slon, 1996. s. 46. ISBN 80-85850-17-6.

⁵⁷ TUČEK, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha : Slon, 2003. s. 106. ISBN 80-86429-22-9.

⁵⁸ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce. Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha : Svoboda Servis, 2004. s. 112. ISBN 80-86320-33-2.

kdy si ji tato nižší vrstva začne osvojovat. Prostřednictvím módy se tendence k sociálnímu vyrovnání spojuje v rámci jednotného jednání s tendencí k individuální odlišnosti a ke změně.⁵⁹

Pokud dítě žije v neproblémové rodině, tak má samozřejmě úplně jiné životní hodnoty, než děti, které jsou umístěny pro nefunkčnost svých rodičů či dítěte do určitého zařízení např. Klokánek, dětský domov, diagnostický či výchovný ústav. V okamžiku správného chodu rodiny, se u dítěte objevuje otázka finančního ohodnocování – tedy kapesné. Jeho výše se pohybuje podle možností samotných rodičů. I oni rozhodují o jeho zvýšení. Rodiče podle jejich finanční situace řeší i nákup dalších „potřebných i nepotřebných“ věcí pro dítě např. oblečení, ze kterého dítě již vyrostlo, školní pomůcky, pomůcky pro volnočasové aktivity, hračky, počítač apod. Pro některé rodiny však toto rozhodování není jednoduché, neboť jejich finanční situace není dobrá. Rodiče pak nemohou koupit věci i dárky, které dítě chce, či potřebuje. Dítě by si samo mělo uvědomit, zda má sourozence, nebo je jedináčkem. V případě že v rodině není sám, pak by měl přemýšlet (s ohledem na věk a celkovou vyzrálost), že i jeho sourozenci potřebují věci, které zasahují do finančního vydání celé rodiny. Pokud si rodiče nemohou danou věc dovolit koupit, měli by pak celou záležitost dítěti vysvětlit, tím se mohou i vyhnout jakékoliv špatné reakce dítěte. Se staršími dětmi je to jednodušší, jestliže rodiče nemají peníze na danou věc, může si na ni mladistvý vydělat pomocí pracovních brigád. Tím i ulehčují nesnadnou finanční situaci mnoha rodin v dnešní době. Další hodnotou v životě dítěte je preference stejného životního stylu, jako mají ostatní. To se často objevuje v různých kolektivech školních i mimoškolních. Dítě se domáhá věcí, co mají jiní. Ty pak vyžadují po rodičích. Jedná se především o oblečení (v dnešní době se preferuje značkové oblečení), mobilní telefony, doplňky k oblečení, kosmetiku, osobní počítač, CD či MP3-přehrávač s hudbou, značkové hračky apod. Avšak i tyto věci zasahují do finančního rozpočtu rodiny. I v této záležitosti by měli zapracovat rodiče na vysvětlení samotnému dítěti, proč si věc nemohou dovolit. Vyvarují se tak např. scén plných breku i hněvu v obchodních domech, kde dítě požaduje nákup dané věci. Do životních hodnot dnešních dětí i mládeže se zařazují volnočasové aktivity.

⁵⁹ SIMMEL, G. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha : Slon, 1997. s. 98. ISBN 80-85850508.

Ale i ty něco stojí (výjimkou není až 1000 Kč za jeden koníček). Je opět na rodičích a jejich uvážení, zda bude dítě aktivitu navštěvovat. To má svá pozitiva, ale i negativa. Do pozitivních stránek se zařazuje pohyb, odpočinek, ruční dovednost, zabavení, zdokonalování, absolvování různých soutěží a z toho i pak sami rodiče vidí nějaké výsledky. Jestli má dítě mnoho volného času, tak často svou životní hodnotu změní v nic nedělání a nudu. Potom se dítě může i připojit k vrstevníkům, kteří provozují drobnou trestnou činnost, a je pro ně na denním pořádku požívání alkoholu i dalších toxických a omamných látek. Dítě mění své chování, chodí za školu, má výchovné problémy. Takové situace se vyskytují mnohdy u dysfunkčních rodin, ale také u rodičů, kteří nemají dostatek času na své dítě. Je pak otázkou, zdali to je dáno špatnou výchovou a nevěšmání si dítěte rodiči. Zároveň i v dnešní době mnozí zařazují do životních hodnot i otázku vzdělání. Uvažují, že když složí alespoň maturitu, mohou mít lepší přístup na pracovním trhu, vyhnout se zaměstnání, které nechce dělat, a tím se i vyvarovat všem problémům v rodině, které v ní dítě mohlo zažít.

Jak vypadají životní hodnoty dítěte v rodině, již víme, ale jak vypadají v zařízení pro okamžitou pomoc Klokánek, je obsaženo v empirické části viz kapitola 5.7 – 5.7.3.

Shrnutí kapitoly

Tato kapitola přináší dvě základní otázky fungování či nefunkčnosti sociálních sítí u dětí a jejich rodičů a narušení příbuzenských vztahů v celé rozšířené rodině při odhalení násilí na dětech. K této kapitole byla zařazena část životních potřeb a hodnot dítěte, které je aplikováno na rodinné prostředí a Klokánek. Část popisuje základní teoretické údaje pomoci dítěti se syndromem CAN. Praktická práce s takovým dítětem je obsažena v dalších kapitolách.

4. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ A KLOKÁNEK V PARDUBICÍCH

„Tato kapitola přiblíží krajské sídlo Fondu ohrožených dětí i Klokánka, uvede chod obou organizací, historii a současnost FOD a Klokánka v celé republice i konkrétně v Pardubicích, popíše jejich hlavní činnosti a případnou spolupráci s jinými státními a nestátními subjekty.“

4.1 Sídlo organizací

Pardubice jsou jedním z nejkrásnějších východočeských měst. Leží na soutoku řek Labe a Chrudimky. První dochovaná zmínka o existenci Pardubic pochází z roku 1295. Již s městskými právy zdědil město roku 1340 Arnošt z Pardubic. V roce 1491 Pardubice koupil Vilém z Pernštejna, nejmocnější šlechtic tehdejšího Českého království. Vedle zvelebování města a panství se Vilém pustil i do pozdně gotické stavby tehdejšího vodního hradu, jeho synové Vojtěch a Jan pak pokračovali ve stylu renesančním. Tento historický unikát, přechod obranného vodního hradu na rozlehlý a pohodlný zámek, může člověk obdivovat dodnes. Pernštejnům však se vděčí i za celé historické městské jádro s renesančním náměstím, malebnými uličkami a s dominantou Pardubic – Zelená brána. Po slavné éře Pernštejnů, kteří zadlužené panství prodali v roce 1560, přišel další významný okamžik pardubické historie. V roce 1845 Pardubicemi projel vlak na trati Praha – Olomouc. Železnice předznamenala rozvoj obchodu, průmyslu chemického, strojírenského, potravinářského a elektrotechnického, což s sebou přinášelo rozkvět společenského a kulturního života města. K životu Pardubic neodmyslitelně patří kultura a sport.⁶⁰

Není divu, že krajské město s 90 700. obyvateli je sídlem mnoha státních i nestátních organizací a institucí a to v rovině kraje i statutárního města. Mísí se tak mnoho činností, které musí mezi sebou spolupracovat a řešit jednotlivé problémy

⁶⁰ MĚSTO PARDUBICE, Pardubice, 2004, O Pardubicích [online].[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW:< <http://www.pardubicemesto.cz/>>.

obyvatel. Jedním z nich byla i pomoc ohroženým dětem, a proto právě v největším městě Pardubického kraje vznikl Fond ohrožených dětí, který je přístupný lidem z celého Pardubického, Královéhradeckého, části Libereckého kraje a kraje Vysočina.

4.2 Historie a současnost FOD a Klokánku

Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem. Působí v celé České republice. Hlavní směry činnosti Fondu ohrožených dětí jsou zaměřeny na pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým, se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodin. Fond také zprovoznil krizovou linku pro matky, které tají těhotenství a porod. Dále Fond vyhledává náhradní rodiny pro obtížně umístitelné děti. Provozuje několik azylových domů pro rodiny s dětmi a mládež bez domova. Poskytuje poradenskou a hmotnou pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám. Snaží se o osvětu ve zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí. Ustavující schůze Členského shromáždění se konala dne 23. 6. 1990, registrace stanov byla provedena Ministerstvem vnitra ČR dne 2. 4. 1990.

Součástí Fondu je i projekt Klokánek, jehož cílem je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče (osvojení, pěstounská péče, svěření do výchovy třetí osoby). Klokánky mají pověření MPSV jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Proto mohou přijímat děti na základě žádosti rodičů, soudního rozhodnutí (předběžné opatření nebo rozsudek), žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí i na základě žádosti samotného dítěte či osoby, která malé dítě nalezne opuštěné nebo v jiné krizové situaci. V těchto případech mohou děti v Klokánku zůstat i proti vůli rodičů až do té doby, než soud rozhodne o předběžném opatření. Klokánky mají nepřetržitý provoz, proto mohou kdykoli přijmout i novorozence, jejichž matky tají těhotenství a porodí mimo zdravotnické zařízení. Průměrná doba pobytu dětí v Klokánku je půl roku. Kolem šedesáti procent dětí se vrací k rodičům, asi třicet procent přechází do trvalé

náhradní rodinné péče. Velkou výhodou oproti ústavní výchově je, že Klokánky mohou přijímat sourozence bez ohledu na věk, takže nedochází k jejich další traumatizaci jejich rozdělením do různých zařízení podle věku. V současné době již existuje 13 Klokánek na území celé republiky, s celkovým počtem tři sta dvacet míst. Klokánky provozují jako klasickou rodinnou péči v bytech s tetami a strýci, kteří jsou zaměstnanci, anebo v objektech se služebními byty, kde o děti nepřetržitě, střídavě po týdnu pečují po všech stránkách tak jako v rodině dvě stabilní tety. Vysoké nároky jsou na osobnost „klokaních“ tet a strýců, všichni samozřejmě musí podstoupit psychologické vyšetření. Pro péči ve vlastních bytech požaduje dále kromě vhodných bytových podmínek i zkušenosti s výchovou vlastních či přijatých dětí. Důležitá je také osobní znalost zájemců, o jejichž schopnostech se mohou přesvědčit buď na poradensko-relaxačních pobytech pro náhradní rodiny, nebo při péči o děti v týdenním střídavém cyklu v domech, kde je zajištěna přítomnost sociálních pracovníků a psychologa, případně i pediatra. Současný stav a zkušenosti s Klokánky: FOD provozuje 13 zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc pod názvem Klokánek s celkovou kapacitou 210 míst, z toho 6 (16 míst) ve vlastních bytech (v rodinných domcích se zahradou) „tet“ a „strýců“ a 7 ve střídavém typu rodinné péče.⁶¹

Pobočka FOD v Pardubicích vznikla v roce 1996 jako devátá v pořadí, v té době vystupovala pod názvem Sociální středisko Pardubice. Až do roku 1997 řešila problém s pracovním prostorem. Sociální asistenti museli využívat ke své práci vlastní byty. Na několik hodin týdně měli v pronájmu jednu kancelář. Tak mohla začít fungovat pravidelná služba na telefonu a časový prostor k návštěvám klientů i veřejnosti prostřednictvím určených kontaktních hodin. FOD se poté podařilo získat samostatnou kancelář ve stejné budově. V roce 1999 se pracovní prostory rozšířily na dvě vzájemně propojené kanceláře, z důvodu nárůstu práce a s tím spojený zvyšující se počet sociálních asistentů. Počet zaměstnanců se během času zvyšoval od jednoho na čtyři. Od vzniku pardubické pobočky zde působilo celkem devět asistentů. Dnes ve FOD pracují tři sociální asistenti na plný a jeden na částečný úvazek. V roce 2004

⁶¹ FOD, Fond ohrožených dětí, 2002. O FOD [online].[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW:<<http://www.fod.cz/>>.

se pobočka přestěhovala do ulice Nerudova č.p. 880. Zde ji klienti mohou nalézt i dnes. Od ledna 2007 zde fungují 2 bytové jednotky jako zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc – Klokánek. V současné době se kolauduje poslední třetí bytová jednotka.

Pobočka FOD v Pardubicích řeší „své“ případy v rámci Pardubického kraje, ale do její působnosti spadá též kraj Vysočina, Královéhradecký a částečně kraj Středočeský a Liberecký. Můžeme říci, že sociální asistenti vykonávají svou činnost, což je aktivní vyhledávání ohrožených dětí, v rámci pěti krajů. Ostatní pobočky FOD jsou Pardubicím dosti vzdálené. Nejbližší pobočky najde člověk v Praze a Zábřehu na Moravě. Lze tedy říci, že pobočka má jedno z nejrozsáhlejších regionálních působení. Ke své práci sociální asistenti využívají služební vozidlo.

4.3 Hlavní činnosti pobočky FOD

Jako v ostatních pobočkách FOD vykonávají zaměstnanci následující činnosti:

- Aktivní vyhledávání ohrožených dětí v terénu a následná pomoc těmto dětem směřující k vyřešení jejich tíživé situace,
- přijímání všech oznámení (i anonymních), týkajících se ohrožených dětí,
- spolupráce se státními orgány, se soudy, s orgány činnými v trestních řízeních a s příslušnými institucemi, které se svou činností dotýkají též dětí a mládeže,
- spolupráce s kojeneckými ústavy a dětskými domovy (jejím důvodem je spoluúčast při náhradní rodinné péči, při vyhledávání nových rodin dětem z ústavní výchovy),
- součinnost s ostatními pobočkami FOD, s azylovými domy i Klokánky,
- poskytování informací žadatelům o náhradní rodinnou péči,
- poskytování materiální pomoci převážně sociálně slabým klientům, ve výjimečných případech i finanční výpomoc ve formě bezúročných půjček a nevratných příspěvků,
- vedení spisové dokumentace dlouhodobých i krátkodobých případů,

- osvětová činnost, přednášky, rozšiřování letáčků a zpravodajů o činnosti FOD,
- pobočka poskytuje praxi studentům,
- poskytování poradenství v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, sociálních otázek, rodinného a trestního práva...,
- účast pracovníků pobočky na pravidelných celostátních shromážděních všech pracovníků FOD, které se konají jednou do roka,
- zajišťování sponzorských darů, oslovování firem za účelem získání těchto darů (pobočka zajišťuje darovací smlouvu a jiné potřebné doklady),
- vedení účetnictví pobočky, technicko-administrativní činnost...,
- poskytování FOD Praha denních výkazů své práce každého zaměstnance, měsíční přehledy o odpracovaných hodinách, měsíční přehledy případů a souhrnné zprávy o činnosti.⁶²

4.4 Hlavní činnosti pobočky Klokánka

Klokánek je projekt FOD, který nabízí dětem kromě ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu znovu navrácení do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče jako např. osvojení, pěstounská péče, svěřeni do výchovy třetí osoby. Klokánek je pověřen MPSV jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Přijímá děti na základě žádosti rodičů, soudního rozhodnutí, orgánu sociálně-právní ochrany dětí i na základě žádosti samotného dítěte či jiné osoby, která malé dítě nalezne v krizové situaci. V těchto případech děti v Klokánku zůstávají i proti vůli rodičů do doby, kdy soud rozhodne o předběžném opatření. Přijaté děti vykazují mnohdy stejnou anamnézu jako děti přijímané do ústavní výchovy. Jedná se např. o zanedbávání, domácí násilí, neschopnost zajistit řádnou péči, týrání, zneužívání, bytové důvody, a někdy i hospitalizace osamělého rodiče či svěřeni dítěte za účelem zajištění náhradní rodinné péče. Vždy ale Klokánek má ze zákona o rodině přednost před ústavní výchovou. Průměrná doba pobytu dětí v Klokánku je půl roku. Většina dětí se vrací k rodičům, asi menší část

⁶² informace poskytnuty z materiálů a letáčků FOD Pardubice

přechází do trvalé náhradní rodinné péče. Minimální počet dětí zahrnuje ukončení pobytu v Klokánku zletilostí či umístěním do jiného zařízení jako např. nemocnice, psychiatrie nebo ústavní výchova. Výhodné je oproti ústavní výchově, že Klokánky často přijímají sourozence bez ohledu na věk.

Vysoké nároky jsou dávány na „klokani“ tety a strýce. Všichni podstupují psychologické vyšetření. Pokud pečují o děti ve vlastních bytech, tak se od nich požadují vhodné bytové podmínky i zkušenosti s výchovou vlastních či přijatých dětí. Tety a strýcové v Klokánkách musí splňovat následující požadavky. Musí být morálně i trestně bezúhonní, mít zkušenosti s péčí o děti, splňovat minimálně středoškolské vzdělání, mít dostatek empatie, schopnosti vytvořit svěřeným útulné a citově vřelé prostředí dětem, schopnosti řádného vedení domácnosti, včetně vaření, odolnost vůči psychické a fyzické zátěži. Jejich povinnosti jsou např. osobní zajišťování celkové péče o svěřené děti místo jejich rodičů v principech náhradní rodinné péče, dbají o zdraví a řádný tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj svěřených dětí, chrání zájmy svěřených dětí, usměrňují jejich jednání a vykonávají nad nimi dohled odpovídající stupni jejich vývoje, vytvářejí svěřeným dětem bezpečné, citově vřelé a vlídné rodinné prostředí, vyhýbají se používání fyzických či jiných ponižujících trestů nebo jednání, jímž by se dotkl cti nebo důstojnosti dítěte či jeho rodinných příslušníků, osobně zajišťují vhodnou stravu pro svěřené děti, včetně vaření, dbají na řádnou školní přípravu dětí a být v pravidelném kontaktu se školou, udržují svěřenou rodinnou buňku, společnou kuchyň, společné sociální zařízení, k pořádku a čistotě vedou i děti a vhodně je podle jejich věku a schopností zapojovat do domácích prací, zabraňují vzniku škod na majetku FOD a dětí a chránit je před ztrátou, odcizením, poškozením či zničením, obdobně přistupují i k ostatním dětem v Klokánku. Jejich práce obsahuje také administrativní činnost. Vedou denní záznamy o chování, projevech a zdravotním stavu svěřených dětí i o návštěvách jejich rodinných příslušníků a o propustkách domů či do jiného výchovného prostředí, vedou pokladní knihu a provádí měsíční vyúčtování svěřených finančních prostředků, účastní se pracovních porad, školení a supervizí, zúčastňují se spolu se svěřenými dětmi poradensko-relaxačních pobytů pro náhradní rodiny nebo

prázdninových pobytů pro děti z Klokánků a dbají na pokyny odborných a nadřízených pracovníků ve Fondu ohrožených dětí.

Základní principy péče v Klokánku:

- O péči tří až čtyř dětí se střídavě po týdnu mění „teta“ či „strýc“. Nestarají se pouze o samotné děti, ale i vaří, nakupují, pečují o domácnost, mají čas si s dětmi hrát, mazlit se s nimi, chodit s nimi na vycházky apod.
- Děti se přijímají přímo „z terénu“, bez pobytu v diagnostickém ústavu, kde jsou společně diagnostikovány děti bez poruch chování s dětmi výrazně narušenými.
- Děti se do Klokánka dostávají na základě soudního rozhodnutí a na žádost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ale i na žádost rodičů nebo samotného dítěte.
- Svou přítomností s dětmi v bytě celý den i noc, jim dodávají pocit jistoty a bezpečí. V dětských domovech je často jeden noční vychovatel na patro.
- Při návštěvě cizích osob se děti v Klokánku chovají tak jako děti v rodině – jsou zprvu nedůvěřivé a vyhledávají blízkost „tety“ nebo „strýce“. Batolata a předškolní děti z dětských domovů se většinou na cizí lidi „pověsí“ a jsou ochotny s nimi odejít. Samy tím dávají nejlépe najevo, kde je jim lépe, kde cítí bezpečí a jistotu.⁶³

4.5 Přímá práce s dětmi v Klokánku

Tato podkapitola obsahuje zjištěné informace z FOD a Klokánka od sociální pracovnice starající se o příjem, pobyt i odhlášení dítěte. Vše je zapsáno do několika bodů.

Způsoby přijímání dětí:

- na základě OSPOD,

⁶³ FOD, Fond ohrožených dětí 2002. *Klokánek – rodinná alternativa ústavní péče* [online]. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.fod.cz/>>.

- usnesení soudu o předběžném opatření či rozsudku soudu,
- na žádost samotného dítěte (bez ohledu na jeho věk), do 24 hodin musí Klokánek získat souhlas rodičů k pobytu dítěte, anebo mít předběžné opatření OSPOD,
- na žádost rodiče.

Dítě v Klokánku:

- ohlásit příjem dítěte OSPOD písemně na svém formuláři,
- dítě zapsat do evidenční knihy přijatých dětí,
- doplnit náležitosti evidence např. číslo spisu, datum a čas přijetí, jméno a příjmení, trvalé bydliště, datum narození dítěte, důvod a způsob přijetí (dohoda či rozsudek), datum a čas propuštění = evidence podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí,
- žádat o SSP o zaslání přídatku na dítě,
- nárokovat příspěvek od MPSV na každé přijaté dítě v částce podle věku až 20 000 Kč za měsíc,
- vyřídit příjem dítěte k praktickému dětskému lékaři, pokud dítě v Pardubicích nemá doktora, tak se eviduje u doktora nového, který je dostupný i pěšky od Klokánka, pokud je dítě z Pardubic či okolí, jeho lékař mu zůstává, u odborných lékařů se to dělá obdobně,
- vyřídit příjem dítěte do mateřské, základní či střední školy, většinou je to podle kapacity školy, nebo u starších podle cizího jazyka,
- zařídit návštěvu volnočasových aktivit dítěte např. Freeclub nízkoprahového zařízení, nebo děti mohou navštěvovat i mimoškolní kroužky, vše se odehrává podle výše sponzorských darů např. hypoterapie, kanesterapie, návštěvy bazénu v letních měsících či multikina, letního tábora o prázdninách,

- umožnit kontakty s rodiči podle zájmu rodičů, nařízení rodičů se nestýkat s někým z rodiny, umožnit prostor k návštěvě třetí osoby při přítomnosti sociální pracovnice Klokánka.

Propuštění dítěte z Klokánka:

- zkontaktovat OSPOD a vyplnit formulář o propuštění dítěte.

4.6 Spolupráce organizací

Fond ohrožených dětí se stal členem Koalice nevládek Pardubicka o. s. se sídlem v Husově ulici v Pardubicích. *„Koalice nevládek Pardubicka, o. s. (KONEP) je otevřeným sdružením neziskových organizací, které působí v Pardubickém kraji. Dlouhodobým cílem Koalice je podporovat vzájemnou spolupráci, výměnu zkušeností a pomáhat v rozvoji neziskových organizací. Koalice vznikla v roce 1998, jako samostatná organizace funguje od roku 2004. Koalici finančně podporují Pardubický kraj a Evropská unie.“*⁶⁴ Posláním Koalice „nevládek“ Pardubicka je sdružovat nestátní neziskové organizace nepolitického charakteru bez rozdílu zaměření při zachování právní subjektivity jednotlivých členských organizací.

Základními cíli sdružení jsou zejména:

1. Spolupodílet se na rozvoji regionu (vznik místního partnerství, poskytování služeb pro neziskový sektor a veřejnou správu, poskytování servisu pro neziskové organizace, vzdělávání pracovníků sociálních služeb, posilování dobrovolnictví),
2. ovlivnit rozvojové dokumenty kraje i jednotlivých měst a obcí, ovlivnit priority a řešení problémů regionu,
3. posílit společenské role občanského sektoru (propagační a osvětové akce k zviditelnění neziskových organizací).

⁶⁴ KOALICE NEVLÁDEK PARDUBICKA, 2007, O nás [online].[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW:< <http://www.konep.cz/o-nas.htm>>.

Pro veřejnost má KONEP na svých internetových stránkách vypracovaný adresář všech členských organizací sdružení. Tam pak můžeme nalézt všechny potřebné informace o členské organizaci, kterou jsme hledali např. sídlo, adresu, telefon, na jakou problematiku se organizace zaměřuje a jaké služby veřejnosti poskytuje. Samotné členství Fondu ohrožených dětí ve sdružení KONEP napomáhá k lepší spolupráci všech členských organizací navzájem a samozřejmě také s orgány města Pardubic (nejvíce oddělení sociálně-právní ochrany dětí) a krajem. V rámci KONEP byl vytvořen projekt Společně! Ten je sponzorovaný Evropskou unií a pomáhá Fondu ohrožených dětí ve školení zaměstnanců, a psaní projektů pro FOD či Klokánek.

Shrnutí kapitoly

Tato kapitola přináší základní ukotvení chodu Fondu ohrožených dětí a Klokánka. Snaží se o přiblížení pomoci dítěti vykazující syndrom CAN v teoretické podobě.

Shrnutí teoretické části

Veškeré kapitoly byly psány k teoretické části, aby mohla být napsána a zkompletována část empirická, která obsahuje již teorii pro zvolenou metodologii potřebnou k výzkumu.

5. EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 Přiblížení empirické části

Hlavní cíl výzkumu se zaměřuje na změnu života dítěte, které se umístí do Klokánka v Pardubicích, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zjišťuje, jaké životní hodnoty dítě upřednostňovalo či upřednostňuje, jak se cítí a cítilo před přijetím do Klokánka, jaké vztahy navázalo nebo ztratilo, z jaké rodiny dítě pochází, jaký životní styl preferovalo a preferuje dnes, o jakých myšlenkových pochodech dítě přemýšlí, jaké problémy mu vzniklo ve školách či volnočasových aktivitách a v neposlední řadě, co by chtělo změnit ve své rodině, aby se v ní cítilo znovu jako „doma“. Jako doplňkem se stalo zúčastněné pozorování dětí v Klokánku, abych lépe pochopila jejich život v zařízení.

Pro celý výzkum byla zvolena následující hlavní výzkumná otázka:

„Jak se mění život dětí při přijetí do Klokánka, zařízení vyžadující okamžitou pomoc v Pardubicích?“

Dílčí výzkumné otázky sledovaly následující problematiku:

„Uvědomuje si dítě umístěné do Klokánka tyto změny ve svém životě?“

„Po ukončení pobytu v Klokánku si dítě s sebou do vlastní či jiné rodiny odnáší ponaučení o změnách v jeho životě?“

Dílčí otázky mohou mít dojem vázanosti na sebe, ale byly tak zvoleny záměrně. Pokud si dítě uvědomuje jeho změny v životě při pobytu v Klokánku je potřeba i zjistit, zda si tyto změny udržuje i po ukončení jeho pobytu a uplatňuje tyto změny v životě i ve své rodině. Tazatelské otázky jsou obsaženy v podkapitole 5.6.

5.2 Zpředmětnění výzkumu

Zpředmětnění výzkumu dopomáhá k jeho lepšímu rozpracování i díky jednotlivým krokům, které pomáhají postupně se přibližovat k zodpovězení cíle.

Výzkum vše hodnotí na základě kvalitativních metod. Kvalitativní metoda byla zvolena proto, že poskytuje mnoho informací o malém počtu jedinců, převažuje zde induktivní logika a základním kamenem jsou údaje typu: pojmy, kategorie, obsahy a různých výroků. Metoda je obecnější cesta k charakteru poznávané činnosti při použití určitých technik. Technika vyjadřuje technologii provedení výzkumu a jsou podřízeny právě zvolené metodě.

Již v úvodu bylo popsáno, empirická část je jakousi větší variantou z již vykonaného malého předvýzkumu (v rámci TPR2) k bakalářské práci. Předvýzkum se zaměřil na strukturované rozhovory se zaměstnankyněmi obou organizací. Pro pochopení chodu organizací bylo využito zúčastněné pozorování. Samotný výzkum k bakalářské práci bude také směřovat ke strukturovaným rozhovorům, ale dotazovanými se staly děti umístěné do Klokánka. Pro lepší pochopení života dětí v Klokánku se využilo zúčastněné pozorování. Pro výzkum byl vytvořen následující plán.

Plán výzkumu byl vytvořen před samotným zjišťováním informací. Jde tedy o přípravnou etapu pro výzkum. Ta je velmi důležitá, neboť příprava zde určuje úroveň a kvalitu práce. Může nám dát odpověď, zda budoucí zjištění budou v praxi vůbec použitelná.

V této fázi výzkumu jsem zapřemýšlela, co chci v Klokánku sledovat. Jaké metody a techniky použiji jako hlavní, a které budou mít doplňkový charakter. Zde jsem si také specifikovala zkoumaný problém (život a veškeré změny dítěte v Klokánku) a zapřemýšlela, co vše se k této problematice může vázat, jako např. proč dítě muselo být do Klokánka umístěno, zda si dítě uvědomuje celou situaci, jaký byl jeho dosavadní život a jaký je v Klokánku a s tím související problémy např. změny životních hodnot, pocity dítěte před a po umístění do Klokánka, jaké vztahy mělo a má, jaký životní styl preferovalo a nyní preferuje apod. zda bude dobře zvolený strukturovaný rozhovor, s kolika dětmi bude rozhovor učiněn. Poté mohly být vymyšleny hlavní a dílčí výzkumné otázky směřující k různým problematickým změnám v životě dítěte umístěné do Klokánka. Opět pro zpřesnění mě dopomohlo zúčastněné pozorování.

V druhé realizační fázi vše (viz výše) bylo dáváno do praxe. V průběhu této etapy všechny činnosti bezprostředně ovlivňují kvalitu dat. V praxi to znamenalo zahájit samotný výzkumu a získávat data prostřednictvím jednotlivých výzkumných technik. Data byla získávána pomocí diktafonu. Při pozorování ihned po skončení zapsány poznámky do sešitu.

Vyhodnocovací etapa zpracovává zjištěné informace, interpretuje zjištění a obsahuje závěrečnou zprávu o výsledcích výzkumu, vhodnosti zvolených metod a technik, případně k sepsání doporučení a návrhů na určitá opatření. Zde tedy výzkumník shrne svou práci, vyzdvihne její pozitiva, nová zjištění, ale také navrhne případná opatření. Samozřejmě může pak i kritizovat špatně zvolenou strategii celého výzkumu. Cesta výzkumu se uskutečnila pomocí standardizovaných rozhovorů. S porovnáním rozhovoru a dotazníku jsem si vybrala právě první zmiňovanou techniku. Rozhovor byl pro mě i dotazované děti osobnější. Ke zhodnocení rozhovorů byla použita metoda komparace.

Závěrem z výzkumu by mělo být zjištění pohnutek a jednotlivých názorů dětí umístěné v Klokánku.

5.3 Slovníček použitých pojmů

Pro lepší porozumění jednotlivých použitých pojmů je vytvořen slovníček, na který navazuje i vlastní sebereflexe z výzkumu:

5.3.1 Předvýzkum

Předvýzkum je výzkum před vlastním výzkumem. Používá se pro ověření metodických nástrojů v běžném výzkumu, ale je také možné na podkladě jeho výsledků odhadovat výsledky konečné. Bývá prováděn na malém vzorku, ale větším než je pilotní studie, jde o test nástrojů, které hodláme ve výzkumu použít, a je její nezbytnou součástí. Jeho úkolem je ověřit všechny výzkumné nástroje a etapy sběru dat, je také určitou povinností pro výzkumníka, aby se vyhnul problémům, které se

mohou v samotném vlastním výzkumu objevit. Je dobré, aby výzkumník byl také obeznámen sociálním prostředím, kde a co bude zkoumat.⁶⁵ Předvýzkum byl učiněn v rámci předmětu TPR2, kde se výzkum zaměřil na strukturované rozhovory se zaměstnankyněmi FOD a Klokánka. Doplnující technikou se stalo přímé pozorování, kde byly zjišťovány chody obou organizací.

5.3.2 Terénní výzkum v antropologii

Antropologie se od ostatních společenských věd liší tím, že klade velký důraz na etnografickou práci v terénu a považuje ji za nejdůležitější zdroj nových znalostí o společnosti a kultuře. Terénní výzkum může trvat několik měsíců, rok, dva nebo i déle. Jeho cílem je získat co nejpodrobnější znalosti o zkoumaném jevu. Mnozí antropologové se opakovaně vracejí do míst svých výzkumů po celou svou vědeckou kariéru, aby prohlubovali získané znalosti nebo aby zaznamenávali změny. Přestože se různé antropologické školy liší metodami terénní práce, obecně se shodují na tom, že antropolog by měl zůstat v terénu tak dlouho, dokud tamní obyvatelé a informátoři nepovažují jeho přítomnost za více méně „přirozenou“. Taková role může být vynikajícím východiskem pro terénní práci, i když si ji badatel jen málokdy zvolí dobrovolně. Pokud zjistí, jak místní obyvatelé reagují na jeho chování, získá tím zároveň představu o jejich způsobu uvažování. Každá společnost má tolik pravidel chování, že pokud se člověk snaží účastnit se společenského života v cizí společnosti, nutně některá z nich poruší. Někteří antropologové v terénu na sebe berou ještě jinou a poněkud problematičtější roli, a sice roli odborníka. Hostitelé se někdy k terénním pracovníkům chovají s velkou úctou a podřízeností a mluví s nimi nanejvýš zdvořile. Antropolog je tedy vystaven nebezpečí, že nikdy nepozná ty stránky společnosti, které se místní lidé ostýchají ukázat vysoce postavenému cizinci. Terénní práce ve městě bývá méně souvislá než práce na vesnici a antropolog se často musí spoléhat na formálnější metody, například na strukturovaný rozhovor.⁶⁶

⁶⁵ JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu*, Praha: Karolinum, 1992, s. 169 ISBN 80-7248-119-3.

⁶⁶ ERIKSEN T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, Praha: Portál, 2008. s. 338 ISBN 978-80-7367-465-6.

V mém případě terénní výzkum pro bakalářskou práci znamenal seznámení se s terénem obou organizací. Velice mi pomohla praxe a zkušenosti praktikantky konanou právě jak ve FOD, tak i Klokánku v Pardubicích. Má práce antropologa v terénu byla tím zjednodušena. Již jsem znala „kulturu“ obou organizací, a díky opakované práci jsem mohla vidět malé změny práce a činností jednotlivých zaměstnankyň v jednotlivých případech pomoci ohroženým dětem. Vždy ale tyto kroky změn vedly k lepší komunikaci a spolupráci mezi sebou navzájem, ale i mezi zaměstnankyněmi a dětmi. Každý antropolog v terénu vždy vybírá tu nejlepší metodu a postup své práce. Já si vybrala cestu rozhovorů, zúčastněného pozorování i malé analýzy dokumentů, abych zjistila veškeré potřebné informace a data ke zpracování. Cesta to byla náročná, ale zaměstnankyně mě byly vždy po ruce a zodpovědně mi pomáhaly otevřít terén dětí. Díky tomu, že mě většina dětí znala, tak se ani nepozastavovaly nad mou přítomností v jejich bytech v Klokánku a velmi rády mi odpovídaly na mé otázky. Proto bych i mohla říci, že má přítomnost díky přirozenému neutrálnímu chování a jednání nenarušila chod domácnosti v bytech Klokánka, což vede k úspěchu získat nezkrácené informace. I děti se pak ke mně chovaly přístupně a to bylo i cílem.

5.3.3 Zúčastněné pozorování

Jinak také participantní pozorování patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu. Je jím možné popsat, co se děje, kdo nebo co se účastní dění, kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč. Tato strategie se používá v etnografických výzkumech, které se soustřeďují na hloubkový popis a analýzu nějakého jevu. Je vhodné, jestliže jev, který se bude zkoumat je málo prozkoumaný, existují velké rozdíly mezi pohledy členů a nečlenů sledované skupiny, jev není přístupný pohledu osob mimo skupinu.

Jako první jsem si vybrala zúčastněné pozorování. V praxi je to přítomnost člověka „cizince“ v organizaci. Podle svého cíle výzkumu pozoruje jednotlivé děje, které si pak zaznamenává a poté vypracovává závěry. Pro můj výzkum to znamenalo být s dětmi v jednotlivých bytech Klokánka a snažit se vypořádat jejich chování a

jednání, které bych pak mohla srovnat s konáním a počínáním dětí žijících v rodině. Opět mohu zdůraznit, že pro děti to bylo přirozené. Znají mě již z dřívějšíka, nemusely se proto bát, jaká „teta“ to přišla, co s námi chce dělat, a tak i vystavovat dítě zbytečnému strachu a obav.

5.3.4 Strukturovaný rozhovor

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami sestává z řady pečlivě formulovaných otázek, má omezenou pružnost sondování, minimalizuje variaci kladených otázek, má nižší pravděpodobnost, že budou získaná data odlišná, ty se lépe analyzují. Je vhodný, pokud nemáme možnost ho opakovat a máme méně času. Spočívá v restrikci na předem dané téma, je omezen stejným kladením otázek více respondentům, nebereme v úvahu individuální rozdíly a okolnosti u respondentů.⁶⁷

U rozhovorů to bylo trošku jinak. Strukturovaný rozhovor znamená pro výzkumníka kladení otázek dotazovanému, které si předem vymyslel vzhledem ke svému pracovnímu cíli. Před samotným uskutečněním musely být vymyšleny takové otázky, na které by každé dítě podle věku mohlo odpovědět. Proto byly zvoleny krátké, jasné a zřetelné otázky. Ty jsem musela zkontrolovat také s vedoucí poboček. Ta je pak po malé úpravě odsouhlasila. Samotnému dítěti bylo předem a velice jednoduše řečeno, že se ho zeptám na některé otázky, které by mně mělo zodpovědět. Na jakékoliv nesrovnalosti, nedorozumění či neporozumění otázky vždy mělo dítě hned upozornit. Poté jsem mu otázku řekla buď znovu, nebo jinými slovy, aby ji pochopil a zodpověděl mi ji.

5.3.5 Výběr respondentů

Pro bakalářskou práci jsem si určila typ výběrového souboru, což je soubor jednotek, pro něž budou data získávána, zastupuje základní soubor ve výzkumu. Výzkumné šetření většinou nelze z ekonomických a praktických důvodů provádět na všech jednotkách základního souboru respektive cílové populace. S celými

⁶⁷ HENDL J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*, Praha: Karolinum, 2002. s. 47 ISBN 80-246-0030-7.

základními soubory se moc nepracuje, vytváří se menší, ty mají modelační schopnost zajistit všechno podstatné a méně podstatné. Musíme provádět výběr jednotek ze základního souboru. V každém jednotlivém šetření, které není prováděno na celé populaci (jednotek), zastupuje základní soubor – proto výběrový. Výsledky sice jsou zobecnitelné na základní soubor, ale to má práce nebude, neboť obsahuje malý část vzorku.⁶⁸

Pro výzkum byly vybrány děti podle stáří. Po konzultacích s vedoucí poboček bylo shledáno, že dítě starší 9 let může mé tazatelské otázky odpovídat. Mladší děti by měly problém pochopit obsah otázek a mohly by se tak i dostat do stresové situace, což samozřejmě nebylo mým úmyslem.

5.4 Popis prostředí pro rozhovory

Prostředí k rozhovorům byla vždy vybrána náhodně. Rozhovory probíhaly v pokojíčcích dětí v Klokánku. Někdy jsem rozhovor dělala u psacího stolu, někdy na posteli, v koutku s hračkami, u kuchyňského stolu – výběr prostředí byl pro rozhovor vždy vybrán samotným dítětem. Pokaždé byl rozhovor zaznamenáván pomocí diktafonu. U sebe jsem měla papír s otázkami. Potom jsem na zkoušku zkusila diktafon i propisku, zda mi píše, dala dotazovanému dítěti „zahřívací otázku“ např. Jak se dneska mělo? Dotazované dítě pak přestalo myslet na něco jiného a mohlo se tak soustředit na mé kladení připravených otázek. Najít prostor pro rozhovory nebyl žádný problém, nikdy se mi nestalo, že by nás někdo přerušil, měla jsem i to štěstí, že žádné dítě v průběhu rozhovoru nemuselo vyřizovat určitou věc v rámci Klokánka či svých školních i mimoškolních povinností. Časová omezení pro rozhovor jsem také neměla, jen v několika případech se mě děti zeptaly, na kolik otázek je potřeba odpovědět.

⁶⁸ HENDL J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*, Praha: Karolinum, 2002. s. 74 ISBN 80-246-0030-7.

5.5 Přiblížení pracovního týmu a spolupráce k výzkumu

Pro výzkum mě byl k dispozici celý pracovní tým. Z pozice výzkumníka jsem se však sama zeptala, zda mě zaměstnankyně umožní učinit rozhovor potřebný pro výzkum s dětmi v Klokánku. Vedoucí pobočky mě pak upozornila, že bych děti příliš neměla zatěžovat. Přesto mě pak seznamovala s jednotlivými případy dětí v Klokánku – proč zde jsou, jaké problémy rodiče měly, jaká problematika je s rodinou řešena, kde najdu veškerou dokumentaci o případu a hlavně jaké následky chování a jednání na dítěti mohu vidět.

Je potřeba si také přiblížit pracovní tým v Klokánku. Zaměstnankyně jsou ve FOD i Klokánku stejné, uvádím proto všechny, neboť spolu navzájem spolupracují i při umístění dítěte do Klokánka. Pracovní tým a obsah činnosti ve FOD i Klokánku vypadá následovně:

1x vedoucí pobočky – vedení a chod organizace, terénní sociální šetření, komunikace s ostatními státními i nestátními subjekty, znalecké posudky pro soudní řízení, zápisy do spisů, přednášková a osvětová činnost, ochrana a vyhledávání týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí.

2x sociální pracovnice FOD – terénní sociální šetření, zápisy do spisů, projektová činnost, humanitární pomoc potřebným rodinám, ochrana a vyhledávání týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí.

2x sociální pracovnice Klokánek – terénní sociální šetření, zápisy do spisů, uzavírání dohody s rodiči dětí vyžadující okamžitou pomoc, vyřizování lékařských a jiných prohlídek pro děti, vyřizování dokladů pro děti, nákupy potřebné pro Klokánka.

4x teta v Klokánku – 24. hodinová péče o děti vyžadující okamžitou pomoc, výchova, výuka prací v domácnosti a pravidelné hygieny, vytváření programu pro děti. (pozn: 2x teta týdenní volno).

1x pracovnice pro ekonomický úsek – účetnictví, komunikace s jinými subjekty jménem obou organizací, terénní sociální šetření, humanitární pomoc rodinám.

1x údržbář – pravidelná údržba pro obě organizace.

1x uklízečka – pravidelný úklid společných a kancelářských prostor.

5.6 Podpůrné tazatelské otázky pro rozhovor

Pomocí strukturovaného rozhovoru byly učiněny celkem 3 rozhovory s dětmi v Klokánku. K těmto rozhovorům byly použity následující otázky, ukázka jednoho uskutečněného rozhovoru je obsažena v příloze číslo 1.

1. Jaký byl důvod tvého umístění do Klokánka?
2. Věděl/a jsi, co se s Tebou v té chvíli děje, a bude dít?
3. Když jsi mluvil/a se sociální pracovníci, byla Ti celá situace náležitě vysvětlena?
4. Jaký vztah jsi měl/a ke svým rodičům, než jsi přišel/a do Klokánka?
5. Změnil se tento vztah k rodičům, když jsi nyní v Klokánku?
6. Chybí Ti nyní tvoje rodiče?
7. Jaké pocity jsi měl/a, když ses dozvěděla o přijetí do Klokánka?
8. Máš tyto špatné pocity stále i v Klokánku?
9. Ztratil/a jsi své původní kamarády v místě bydliště?
10. Jaký žebříček hodnot jsi upřednostňoval/a před přijetím do Klokánka? Tím je myšleno zdraví, kamarádi, láska, škola, sport, zpěváci apod. (životní hodnoty)
11. Změnil se tento žebříček hodnot při pobytu v Klokánku – uveď příklad? Tím je myšleno změnu hodnot v žebříčku, který jsi mi uvedl/a v minulé otázce, zda jsi nad tím někdy uvažoval/a. (životní hodnoty)
12. Máš dostatek volného času v Klokánku?
13. Jak s volným časem nakládáš?
14. Chodíš do nějakého kroužku?

15. Máš nové kamarády ve škole?
16. Posmívají se Ti ve škole nebo na kroužku, že jsi z Klokánka?
17. Neměl/a jsi problém se seznámit s ostatními dětmi v Klokánku?
18. Máš společné zájmy a koníčky s ostatními dětmi v Klokánku?
19. Co jsi upřednostňoval/a za věci, koníčky, chování, kamarády apod. doma ve své rodině? Např. oblečení, cd, kosmetika...(životní styl)
20. Změnilo se Ti tohle upřednostňování věcí, koníčků i chování v Klokánku? (životní styl)
21. Přemýšlíš o tom, co se ve Tvé rodině pokazilo?
22. Chtěl/a bys být zase co nejdříve u svých rodičů nebo u někoho z příbuzných?
23. Chtěl/a bys něco ve své rodině změnit?
24. Uměla by sis představit bydlet v nové rodině?
25. Odneseš si z Klokánka do své či jiné rodiny nějaké ponaučení o změnách v životě?

5.7 Rozpracování sběru dat k výzkumu

Volba strukturovaného rozhovoru byla nejvhodnější variantou. V průběhu studia se ukázalo, že mít připravený rozhovor s konkrétními otázkami stejně pro všechny dotazové děti, se i osvědčilo. Děti se nestyděly, nebyly ničím a nikým rušeny a především byly přirozené a vyjádřily i své názory, i když někdy byly i negativní. Pro mě samotnou je rozhovor dobře zvolenou technikou pro výzkum, jsem komunikativní a výřečný typ člověka.

Sběr dat pro rozhovory byly učiněny ve dnech 1. a 3. 2. 2010 v odpoledních hodinách, kdy se děti po příchodu ze školy naobědvaly a mohly tak interview poskytnout. Všechny 3 rozhovory mi poskytly děvčata od 12. – 14 let. Před začátkem

každého rozhovoru jsem dívku ubezpečila, že poskytnuté rozhovory budou anonymní, slouží čistě ke studijním účelům, žádné informace nebudou zneužity, natož překrouceny.

5.7.1 První rozhovor – Dívka 12 let, označená písmenem L

Dívka pochází z Loun, do Klokánka se dostala proto, že její rodiče vyráběli a brali drogy. Rodičovská výchova nebyla v pořádku, o dívku se nestarali. Čímž dívka dokazuje jeden z aspektů syndromu CAN, které se zahrnuje do zanedbávání, neboť jí bylo zabráněno si uspokojovat některé ze základních potřeb dítěte. Sama L nevěděla, co se bude dít, když půjde do Klokánka, měla velký strach, rodiče jí nic neřekli, což prý měli, aby se připravila na to, co ji čeká. Ve chvíli, kdy už bylo rozhodnuto o přemístění L do Klokánka, tak se uzavřela do sebe. Nechtěla s nikým mluvit, ani nic říkat či odpovídat na otázky. Teprve až sociální pracovnice z Loun L vysvětlila, co se s ní bude dít, proč musí být umístěna do zařízení pro děti, jaké možnosti pobytu v zařízení má. Po skončení rozhovoru se sociální pracovnicí L pochopila, že není vina na její straně, ale na rodičích. Z možností pobytu si L vybrala bydlení v Klokánku. L podotýká, že i když je Klokánek v Litoměřicích či Chomutově, musela být umístěna do Pardubic. Nedovolila to L obsazená kapacita v zařízeních v severních Čechách. L poté pochopila, že se asi změní veškerý její dosavadní život. V Klokánku se L ujala tamní sociální pracovnice, která si s L popovídala, co ji čeká (např. průběh umístění, jaké věci má s sebou, co zapoměla, jaké doklady má, v jakém bytě bude bydlet, jaké děti tam bydlí, kam by chtěla chodit do školy apod.). Po tomto rozhovoru byl L pobyt v Klokánku jasný. Pochopila, že to není vězení, ale pobyt „mimo rodinu“. Zde se dívka dozvídá o Klokánku a postupem času se seznamuje se samotným zařízením, chodem, pravidly apod. Proto i strach a nemluvení ustoupilo. L si uvědomila, že její vztahy doma s rodiči nebyly nejlepší. Pokud rodiče nebyli pod vlivem drog, tak s nimi L dokázala vyjít. Když byli pod vlivem drog, tak především matka změnila chování. Neustále otce nutila, aby si vzal drogy. Matka L často pod vlivem drog tělesně ubližovala. Vyčítala L, že doma vůbec nepomáhá a neuklízí. K otci L měla lepší vztah. Otcovo chování i po vzetí drogy bylo pro L uspokojivé. V této části dívka dokazuje problémy, které L chování rodičů

přineslo po psychické i fyzické stránce. Samozřejmě že tím i popisuje změnu vztahů k rodičům. Vylepšení ve vztahu k rodičům L popisuje v tom, že o ni začínají mít větší zájem, dopisuje si s oběma rodiči, otec L poslal fotky, matka L chce navštívit. Uznává, že se zásadně zlepšil vztah k matce. Nyní je vidět, že narušené vztahy s rodiči se dostávají do správných kolejí. Na otázku, zda L chybí rodiče, odpověděla jednoznačně, že nechybí. Dívka zde dokládá, že si následky chování rodičů ponese i do budoucna. Pocity L doma byly shrnuty jako ošklivé díky tělesnému ubližování svými rodiči. Po přijetí do Klokánka měla L nepříjemné pocity co bude dál, co se bude dít, zda si sedne s ostatními, zda nepůjde po krátké době do jiného zařízení, zda ji vezmou k sobě noví kamarádi ve škole apod. Tyto špatné pocity v současné době nepocituje. Kamarády ve svém bydlišti L ztratila, i když jich neměla mnoho. I zde dívka popisuje narušení sociálních sítí dobře vybudovaným v místě bydliště. Žebříček hodnot v rodině rozřídila L podle tohoto pořadí: kamarády, rodinu, tanec a zábavu venku. Při pobytu v Klokánku se hodnoty změnilly následovně: první místo rodina (zdůraznění, že by pak dlouho nic nedala) druhé kamarádi, tanec a chození a nakupování ve městě. Dívka u těchto otázek vypráví o jejích změnách životních hodnot v rodině a v Klokánku. U otázky dostatku volného času v Klokánku odpověděla, že měla doma více volného času, tady ho tolik nemá. Dodává, že je to dáno i jinými povinnostmi, které doma dělat nemusela. Nejvíce ve svém volném čase chodí L ráda ven za svými kamarády, v létě na hřiště apod. Z nabídky kroužků v Klokánku navštěvuje L hodiny moderního tance v základní škole, kterou L navštěvuje. Dívka stvrzuje, že využívá svého volného času smysluplně. Ve škole má více kamarádů než dříve doma, jsou to především kluci. V minulosti měla L problém s kolektivem, nyní je vše v pořádku. Ve škole či volnočasových aktivitách se L nikdo neposmívá, že bydlí v Klokánku. Dívka se tedy neseťká s posměchem, jako tomu je v mnohých případech začlenění dítěte z nějakého zařízení do školního kolektivu. Ani neměla problém se seznámit s ostatními dětmi v zařízení, ba naopak, to bylo pro L nejjednodušší. Zde dívka potvrzuje nové sociální sítě, které našla v novém prostředí. Společné zájmy s ostatními dětmi nemá, chodí pouze sama na tanec. Na otázku životního stylu panující doma odpovídala, že např. v oblečení se musela držet zpátky, rodiče si nemohli dovolit to, co si přála (značkové oblečení). Doma se ráda malovala, ale také neměla tolik šminků jako ostatní spolužačky. Ráda poslouchala

muziku, oblíbenec nemá. Doma navštěvovala s kamarády kurz počítače, kde se seznamovala s prací na internetu a počítačových hrách. V Klokánku je ráda, když jí nějaké pěkné oblečení přinesou tety od sociální pracovnice. Nemůže si moc vybírat, šminky používá, ale jen střídmě a opět, které dostane. Muziku poslouchá jen někdy, spíš ráda tancuje. V této části dívka mluví o změnách životního stylu, který se přeměnil, je dobré, že si to sama uvědomuje a uvažuje jinak než dříve. Zatím více nepřemýšlela, co se v její rodině pokazilo, sama říká, že to už nezmění. A proto ani nechce být co nejdříve u svých rodičů. Ráda by u svých rodičů několik věcí změnila. Rodiče musí přestat brát a vyrábět drogy, cestu vidí v léčebně pro drogově závislé, tím by se i vyvarovali kontaktům s nesprávnými lidmi. Měli by si najít takové zaměstnání. Otázkou prý podle L ale zůstává, zda by toto rodiče podstoupili. O změnách jen rodiče mluví, ale nic moc nečiní k nápravě. I nyní dívka pochybuje o svých rodičích, zda narušené příbuzenské vazby jdou znovu vytvořit. Uměla by si představit žít v jiné rodině. Měla by to být velká, bohatší, romská rodina. Ale uměla by si představit žít i v neromské rodině, ale stejně v romské by jí bylo lépe. Několik ponaučení si uvědomuje už nyní. Změnit se musí jak ona, tak hlavně její rodiče, aby mohli žít zase společně. L uznává, že to bude na dlouho. Na veškeré problémy zapomene při hodinách moderního tance. Cennější se pro ni stává kamarádství a chtěla by se zlepšit i ve škole, protože ví, že v dnešní době to bez ní nejde. Zde sama dívka uvažuje o změnách ve svém životě, které chce, aby nastaly a aby fungovaly lépe.

5.7.2 Druhý rozhovor – Dívka 12 let, označená písmenem K

Důvodem umístění K do Klokánka se staly potíže s bydlením. Bydlela totiž s rodiči a 3 sestrami v menším bytě, kde nebyly dodělány rekonstrukce např. elektřiny. V malém bytě bylo málo prostoru pro tolik osob. Pro děti takové bydlení bylo nevyhovující. Hlavní důvod pobytu dívky v zařízení je opět zanedbaná výchova rodiči. Dívka ocenila, že byla umístěna do Klokánka v Pardubicích, neboť pochází z Holetína u Hlinska. Sociální pracovnice K vysvětlila celou následující situaci. Celá situace však neprobíhala podle předepsaného scénáře. V den odjezdu do Klokánka však dívku unesla sociální pracovnice, zasahovala poté i kriminální policie. Sociální

pracovnice prý chtěla dívku sama odvézt do Klokánka, protože si myslela, že otec dívku do Klokánka nedoveze. Ve chvíli únosu ani dívka nevěděla, co se děje. Nejvíce K vadilo, že se ani nerozloučila se svými rodiči. Nechápala, jak mohla sociální pracovnice únos vykonat. V autě se sociální pracovnící byla K pobouřená. Proto ani moc nevěřila, zda říká sociální pracovnice v Klokánku pravdu, co se bude dít, a že se už K nemusí ničeho obávat. V této části dívka popsala, jak se postupně dozvídala o zařízení pro okamžitou pomoc, zároveň však označila práci sociální pracovnice v místě jejího bývalého bydliště za otřesné. Vztahy k rodičům byly komplikované. Maminka K zemřela, když byla malá. Měla potom náhradní matku (matka mladší devítileté sestry), která ji tělesně i duševně týrala. K otcovi vztah také špatný. Zde dívka popisuje své narušené vztahy k rodičům. V dnešní době má další maminku (matka nejmladší sestry). Ta dělá vše proto, aby se otec změnil a učinil vše, aby se mohla vrátit domů. Nyní má k těmto svým rodičům dobrý vztah, vidí, že se mění k lepšímu. Dřív otec hodně pil a poté dětem tělesně ubližoval, dneska už je prý „hodný“, víc si dětí všímá, nepije, a vyvaruje se i tělesného ubližování, o děti se chce starat. Narušené vazby se znovu mění k lepšímu. Rodiče K velmi chybí. Pocity u přemístění do Klokánka měla K hodně smíšené. Prošla už mnohými zařízeními typu dětských domovů i Klokánků. Chtěla zůstat u svých „posledních rodičů“, které má hodně ráda. Špatné pocity se u K mění ze dne na den, není to ale pravidelně. Když na K někdo zvedne hlas, tak se nepříjemné pocity vrací. I dnes se dívka setkává s následky chování i jednání svých rodičů. Ani K neví, zda ztratila své kamarády v místě svého bydliště. Od té doby, co zůstává v Klokánku, se s žádnými kamarády neviděla. Nyní dívka ví, že některé sociální sítě jsou zpřetrhány. Životní hodnoty v rodině si K „uspořádala do následujícího žebříčku“: na první místo dala rodinu, pak školu, kamarády, malování a její oblíbenou zpěvačku a herečku Lucii Vondráčkovou. Změnu v žebříčku zařízení dívka vidí takto: na první místo by umístila školu, poté více pečovat o zdraví, koníček malování, internet a hledání nových informací o své oblíbenkyni. Dívka si uvědomuje změny životních hodnot v rámci rodiny i zařízení. V zařízení má K více volného času než doma. Říká, že je to až nad její očekávání. Uvažuje, že to může být tím, že doma dělala různé věci v domácnosti. Ve volném čase maluje, učí se, pomáhá tetě v domácnosti a chodí ven. Navštěvuje výtvarný kroužek v DDM Alfa, účastní se ráda i letního tábora s Klokánkem, chodí v létě

s tetou do bazénu apod. Ve svém volném čase dívka činí smysluplné věci. Ve škole se hned K seznámila s ostatními dívkami. Uvádí, že to bylo až nad její očekávání. Děvčata K vzala okamžitě do kolektivu, chodí spolu ven, často se i společně učí, mají volnou zábavu, kde si malují, tvoří bužírky a náramky na ruce a taky se zajímají o chlapece. Nikdo se K neposmívá ve škole, ani v kroužku. Jen někdy si z ní dělají srandu, ale to prý z každého, je to spíš jen „popichování“, kterému se pak všichni smějí. Žádné problémy se skamarádit s dětmi v Klokánku K neměla. Společně K chodí spolu se starší dívkou z Klokánka ven, nebo na výtvarný kroužek. Zde dívka vypráví o nových, sociálních fungujících sítí. Životní styl K doma byl omezený, nikdy neměla, co chtěla za oblečení. V případě značkové kosmetiky tomu bylo naopak. Šminky neřeší, protože se nemaluje, má na to prý dost času. Doma hrála míčové hry a malovala. Styl života se K změnil v Klokánku, ale prý k lepšímu. Má oblečení, co si vždy přála, nebo chtěla např. módní kraťasy s kytíčkami, což si její rodiče nemohli dovolit. Kosmetiku má z domova nebo si koupí, co potřebuje z kapesného, neposlouchá moc muziku, ráda si zatancuje. Životní styl i u této dívky se změnil. Často přemýšlí, co se u nich doma pokazilo a uvádí, že je to „matkou“, která pila a lákala tak k pití i otce. Moc by si přála být co nejdříve u svých nynějších rodičů doma. Ví, že se změnili, dělají vše, aby byla co nejdříve zpátky. Některé věci by K chtěla ve své rodině změnit. Každá sestra by měla mít svůj vlastní pokoj. Rodiče by se neměli hádat o zbytečnostech (např. kdo snědl čokoládu), a zmiňuje, že i ona musí být hodnější a poslouchat své rodiče. Dívka si uvědomuje, jaké problémy v jejich rodině musí vyřešit. Neuměla by si představit žít v jiné rodině, jedním slovem říká, že by to byla katastrofa. Říká, že je přeci lepší být se svou rodinou. Rodiče by to pak zlomilo, že by bydlela s cizími lidmi. Zde dívka mluví o absolutní nemožnosti vzniku nových „příbuzenských vztahů či vazeb“ v nové rodině. Ponaučení z celé situace si K odnáší. Nechce se již nikdy dostat do stejné situace, kdy by ji někdo unášel. Chtěla by více prohloubit vztah ke členům své rodiny. Více s nimi trávit čas. Nechce zapomenout i na své koníčky, které jí pomáhají v těžších chvílích v Klokánku. A především se co nejlépe učit. Dívka ví, čím si prošla a také co se potřebuje změnit, aby se případně vrátila domů. Doslovný přepis tohoto rozhovoru je obsažen v příloze číslo jedna.

5.7.3 Třetí rozhovor – Dívka 14 let, označená písmenem V

Do Klokánka se V dostala díky svému nevlastnímu otci. Případ V je komplikovaný, neboť byla nejdříve svěřena do péče své babičky. U ní zažila V „radikální výchovu“ plnou zákazů i ubližování. Poté se dívka sama rozhodla bydlet se svou matkou, i když věděla, že má nového partnera. Ten po jisté době V začal osahávat, a tak se rozhodla pro pobyt v Klokánku. Dívka byla umístěna do Klokánka na základě zanedbávání matky i přílišné výchově babičky i sexuálnímu zneužívání nevlastním otcem, což dokazuje jasné aspekty syndromu CAN. Pochází z Polánek ležící několik kilometrů od Třebechovic pod Orebem. Pardubice jako nové místo pobytu pro V byl velkým neznámým. Byla tu jen jednou na Velké Pardubické. Nevěděla, co se s ní bude dít, až když si promluvila se sociální pracovnící, která celou situaci a možnosti V vysvětlila. Okamžitě jak V přijela do Klokánka, se jí ujala sociální pracovnice. Ta V v Klokánku provedla a vysvětlila, co se bude dít, kde bude bydlet. Sama dívka přiznává, že si vybrala pobyt v Klokánku, aby se vyhnula špatnému zacházení od svých blízkých. Poté u V opadl strach a uklidnila se. Vztahy k těm, s kým V žila, byly složité. U babičky V říká, že si tak tvrdou výchovu nezasloužila, s otcem měla dobrý vztah, s matkou už měla vztah horší. S matkou V žila osm let, ale často pobývala u svých příbuzných. Dívka pocítovala, že matka má raději bratra. Změna u vztahů ze strany V proběhla. Dívka usuzuje, že tělesné ubližování a tvrdá výchova babičky ji pomohla dostat se do výchovy vlastní matky a poté do Klokánka. S otcem měla a má V dobrý vztah, protože jí dal vždy to, co chtěla. S matkou se vztah však zhoršil. Dívka opět mluví o špatných příbuzenských vazbách. Uvádí, že když se sociální pracovnící jednou jela do jejího místa bydliště a potkala matku, tak ji odbyla jen pozdravem. Na otázku, zda ji chybí rodiče, V říká, že pouze vlastní otec. I dnes dívka ví, že narušené příbuzenské vazby bude těžké znovu obnovit. Pocity při přijetí do Klokánka měla V smíšené. Byla však ráda, že nemusí být s nevlastním otcem, který jí tak ubližoval. Špatné pocity dneska V nepocítuje. I dnes je vším dívka hodně poznamenaná. Vzpomíná, že asi ztratila všechny kamarády v místě bydliště. Tam měla perfektní kolektiv, kde se všichni znali. Pokud to porovná s kolektivem v pardubické škole, je to vše jiné. Tady se dívky často přetvařují. Dívka mluví o ztrátě sociálních sítí u kamarádů. V žebříčku hodnot uvádí následující pořadí: první místo rodina pak škola, zdraví, kamarádi. Tyto

hodnoty se v Klokánku změnilly tak, že by dala rodinu, školu, kamarády a poté až zdraví. Životní hodnoty se také u dívky změnilly. Má dostatek volného času. Když bydlela V u babičky, tak tam měla pevný režim – škola, najíst, učit se, ven, učit se, spát. V Klokánku se nají, naučí a může jít ven. S volným časem nakládá tak, že hodně chodí ven, hrát basketball na hřiště, nakupovat do obchodního paláce, dívá se s ostatními na televizi či DVD-přehrávač, tancuje. Chodí ráda do výtvarného kroužku, kde vyrábí různé věci. I tato dívka mluví o dostatku volného času, se kterým dívka umí dobře naložit. Má nové kamarády, ale je jich méně, než měla doma. Ve škole se V často posmívají, např. když přišla ostříhaná, tak říkali, že účes V nesluší. S oblečením je to podobné. Když měla V něco nového na sobě, tak se setkala s negativními názory spolužaček. Zde dívka mluví o špatně nastavených sociálních sítí v podobě nového školního kolektivu. Neměla problém se seznámit s ostatními dětmi v Klokánku. S mladšími děvčaty chodí ven a na kroužek. Doma měla vše, co si přála, oblečení, kosmetiku, CD-nosiče, měla svůj styl v oblékání, trávila čas se svými spolužáky apod. Fungující nové sociální sítě vidí v zařízení. Věci jí kupoval její vlastní otec. Dneska v Klokánku to není také špatné, neboť když si něco chce koupit a nemá na to, tak si na věc nejdříve našetří. Stále přemýšlí, co se v rodině zkazilo. Nechtěla by být zpátky u matky a otčima. Přichází v úvahu vlastní otec, jenže on má na starosti nemocnou matku. Na výběr má tetu, ale ta má více dětí a ještě problémy s alkoholem. S tetou nemá problém, protože se navzájem znají z minulých let, kdy V tetu navštěvovala, protože se starala o dědečka V. V rodině by chtěla změnit chování matky, aby nežila s otčímem. Toho matka totiž poslouchá a dělá, co on chce. S vlastním otcem by ráda bydlela, ale to by si musel najít jiné bydlení, kde by se staral jak o ni, tak o babičku. A chování babičky by změnila jen v tom, aby přestala mít takové nároky na výchovu, není to prý vždy potřeba. Zde dívka popisuje velmi narušené vztahy k blízkým i příbuzným. Uměla by si představit bydlet v nové rodině. Musela by to být rodina, která bydlí v Pardubicích či okolí, aby neztratila kamarády, které tak pracně našla. V rodině by nechtěla být jedináčkem, ale mít sourozence, aby bylo okolo ní více lidí. Velikostně by rodina měla být z těch menších, měla by mít dobré finanční zázemí. Ale V upozorňuje, že nechce být v nové rodině rozmazlována. Dívka mluví o případné nové rodině, kde by chtěla získat nové „příbuzenské vazby i sociální sítě“. Ponaučení si již také V si uvědomuje,

kdyby na ni ještě někdo vztáhnul ruku, okamžitě by to ohlásila, nebo se hned bránila. Chtěla by otci pomoci najít větší byt, aby mohla žít s ním. Chtěla by mít lepší vztahy s ostatními členy v rodině. Váží si výchovy babičky, i když jí ubližovala. Chce se vyvarovat dalším přehmatům v Klokánku a být zodpovědnější. I tato poslední dívka ví, co je potřeba změnit, aby se vrátila domů.

5.8 Shrnutí rozhovorů

Dívky svými prožitými situacemi v minulosti jsou velice zasaženy. A smutné vzpomínky na ublížení či neschopnost dítěti vytvořit prostor pro jeho životní vývoj, si ponесou celý život. Kdyby odpovídaly na tyto otázky děti, které žijí normálně se svými rodiči, tak to nebudou umět, nebo neporozumí některé z otázek. Proto je vidět, že děti z Klokánka ze svých nepěkných zkušeností, odpovídají jako mladí lidé. Někdy by člověk i řekl, že nemluví s dívkami ve věku 12. let, ale s mladou vyspělou ženou.

Velice také vyzdvihují, že všechny dívky byly velmi silné. Ani v jednom případě se nestalo, že by se zastavily ve svém povídání, nebo dokonce, že by se u nich objevily slzy. Je to asi tím, že jsou až „obhroublé“ ve svých citech i pocitech. Vadí jim méně věcí než dětem v rodinách.

Další věc, která člověka upoutala při poskytování rozhovoru, bylo to, že dívky se přímo dívaly do očí tazatele, neuhýbaly očima. Pokud bych měla vše brát z neverbální komunikace, tak děvčata byla v klidu, většina se uvelebila ve svém oblíbeném místě v bytě Klokánka. Všechny si však sedly a tato pozice byla kupodivu vždy otevřená, žádné zkřížené nohy či ruce. Ty byly volně u těla, děvčata si s ničím nehrála. Možná že byly nervózní, ale nedaly to vůbec najevo.

U některých otázek se dívky zarazily, zda odpovídají na to, co chci. Vždy jsem v těchto chvílích jen pokynula hlavou, ať pokračují dál ve svém vyprávění. Nerušila jsem je, ani když mi přímo na otázku neodpověděly hned. Jen jsem jim otázku položila ještě jednou a pomaleji.

5.9 Vyhodnocení výzkumu

Cílem kvalitativního výzkumu byla rekonstrukce změn života dětí při přijetí do Klokánka, zařízení vyžadující okamžitou pomoc v Pardubicích. Mezi nejdůležitější témata, na která jsem se soustředila, byla: uvědomování změn v životě při přijetí do Klokánka samotným dítětem, a zda jsou děti schopné si odnést ponaučení o změnách v jejich životě po případném ukončení pobytu v Klokánku do své vlastní nebo jiné rodiny.

Cesta k zodpovězení cíle práce se uskutečnila pomocí standardizovaných rozhovorů. S porovnáním rozhovoru a dotazníku jsem si vybrala právě první zmiňovanou techniku. Rozhovor byl pro mě i dotazované děti osobnější. Ke zhodnocení rozhovorů byla použita metoda komparace.

Dívky upřednostnily ve většině Klokánka před dalšími možnými pobytů v jiných typech zařízení jako je např. dětský domov. Informace o Klokánku znaly. Více jim vždy vysvětlila sociální pracovnice, která se jejich rodinou zabývala. Ve většině byl odjezd bezproblémový. V jednom s unesením a s neprofesionálním postupem, který ještě více dívku vystrašil. Dívky se uklidnily po rozhovoru se sociální pracovnicí Klokánka. Ta jim vysvětlila, co se děje, uklidnila je. Pracovnice jim Klokánek představila i pobyt v něm, vyřídila potřebné náležitosti k pobytu včetně oblečení a dokladů. Poté dívky předala pracovnice tetám, které jim pomohly se zabydlet, představit ostatním dětem. Pocity při vstupu do Klokánka měly všechny rozporuplné, bály se, co je čeká. Vztahy k rodičům mají dívky podle toho, kdo jim v rodině neubližoval. A i proto jedna odpověděla, že jí její rodině nescházejí. Je dobře, že všechny vidí snahu jejich rodičů, že se mění, mají zájem o své dcery, ale zda změny v chování a jednání jsou natolik dostačující, aby se vrátily domů, to netuší. Životní hodnoty byly u všech seřazeny do žebříčků hodnot, kde na prvních pozicích byla právě rodina. Při pobytu v Klokánku se žebříčky upravily, že rodina zůstává na prvním místě, další pozice se ale změnily. Dívky vědí, že je pro ně důležitá škola, pak kamarádi a další věci. Životní styly si mnohé zlepšily, některé věci, co dívky doma v rodině neměly, nyní dostaly. Představa o odstranění problémů v jejich rodině také mají, přesně vědí, co rodiče pokazili, a musí zlepšit, aby se mohly vrátit domů. Většina ale zároveň odpověděla, že by si dokázaly představit žít

v nové rodině. Ponaučení si odnášení do života a chtějí se vyvarovat, co jejich rodiče učinili.

Důvodem umístění všech třech dívek bylo selhání rodičů. První dívka L uvádí příčinu pobytu v Klokánku, že „*rodiče vyráběli a brali drogy, tím i byla špatná výchova a péče o děti.*“ Druhá vypovídá, že: „*rodiče měli problémy s bydlením. Byt nebyl dodělaný, malý, kde bylo málo prostoru pro všechny. Chyběla nám elektřina a celkově jsme měli špatné podmínky pro žití, což dětem asi moc nevyhovuje, a není to dobře.*“ Třetí V popisuje, že „*díky mému nevlastnímu otci, který mě osahával a babičce, která měla příliš tvrdou výchovu.*“ Zde je vidět, že všechny 3 dívky vědí, že důvod umístění nebylo z jejich strany. Ani jedna dívka před umístěním nevěděla, co se s ní bude dít. Všechny se shodují, že jim to nebylo dostatečně vysvětleno, to až po rozhovoru se sociální pracovnící OSPOD. Příkladem mohou být odpovědi dívek. L odpovídá, že: „*mě nic rodiče neřekli, to až sociální pracovníce mi vysvětlila, co se bude dít.*“ Dívka K koresponduje s L: „*vlastně až po rozhovoru se sociální pracovnící.*“ Třetí říká: „*ano pochopila jsem situaci po rozhovoru se sociální pracovnící.*“ Proč ale dostatečně celou situaci nevysvětlily dívkám jejich rodiče? Možná že ani netušili, že sociální pracovníce může sáhnout po takovém řešení problémů, ale to je jen spekulace, na kterou bych dostala přímou odpověď právě jen od nich. V jednom případě však sociální pracovníce překročila své kompetence a obsah činnosti práce. Únos dítěte zapříčiněnou pravděpodobnou neschopností otce dovézt dceru do Klokánka, je odstrašující případ pro další. Dívky také konfrontují špatné vztahy alespoň s jedním z rodičů. Dívka L popisuje, že: „*horší vztah jsem měla s matkou, která nutila otce k braní drog, měla jiné chování po dávce, často mě mlátila a křičela na mě...*“ Dotazovaná K zodpovídá, že ... „*po úmrtí své maminky jsem měla náhradní matku, což byla máma mé nevlastní ségry. Ta mě týrala a hodně bila...*“ Třetí děvče také přibližuje, že „*neshody jsem měla nejdřív s babičkou...poté s vlastní matkou, taťka byl hodný...* U těchto případů byly špatné vztahy s matkou a v jednom s babičkou, což je zvláštní shoda. Matka by pro dceru v dospívajícím věku měla být oporou a nikoliv osobou, která je dceři vzdálená. Ve dvou případech dívkám rodiče chyběli. U dívky L jsem zaznamenala rychlou a jasnou odpověď. „*Ne, rodiče mi rozhodně nechybí.*“ Možná že je to proto, že u této dívky jsou problémy tak

rozsáhlé. Vyjádřené pocity dívek k umístění do zařízení jsou jednoznačně špatné. L dodává, že: *„pocity jsem měla hnusný, ale když mě doma bili a ubližovali...K upozorňuje, že: „asi hodně smíšené, prošla jsem už totiž několika takovými zařízeními, takže jsem měla špatné zkušenosti.“* Dotazovaná V vypráví. *„v první chvíli ohavné, ale zase jsem nemusela být se svým nevlastním otcem, který mi ubližoval.“* Dívám se člověk ani nemůže divit, že vesměs na určitou dobu na své rodiče zanevřeli. Jen tak dívky neodpouští špatné jednání i chování rodičů. Původní kamarády dívky ztratily, ale našly nové nejen v Klokánku, ale i ve školách a mimočasových aktivitách. U žebříčku hodnot doma a v Klokánku se dívky zarážely, ne že by nepochopily otázku, ale opravdu zapřemýšlely, zda by hodnoty změnily. U všech se malé změny objevily. Dívka L si dnes velmi váží rodiny. *„Na první místo dám rodinu, a pak dlouho nic, poté bych zařadila kamarády, tanec a zábavu venku.“* Tázaná K srovnává žebříček: *„na prvním místě je rodina, pak škola, kamarádi, malování a moje oblíbenkyně Lucka Vondráčková.“* Dnes je to jinak. *„Na první místo bych si dala rodinu, a pak dlouho nic, pak až zdraví, malování a počítač.“* Třetí dívka vidí změnu v hodnotách také. Dotazovaná V vysvětluje, že: *„změnu vidím ve třetím a čtvrtém místě, tam bych místo zdraví upřednostnila kamarády, jinak neměním pořadí rodiny, školy na prvních dvou místech.“* Dívky vyjadřují své hodnoty každá jinak. Opět se to zaobírá vztahy s rodiči, a to si v Klokánku uvědomily, co je špatně, co by samy měly změnit. Životní styl mají dívky také jiný. Každá upřednostňuje něco jiného s uvědoměním, že pokud něco opravdu chce, musí si na to našetřit. Dívka, která vidí změnu u svých rodičů, tak by se chtěla vrátit ke své rodině. Nezvládla by žít s jinou rodinou, odpovídá: *„to by vlastně byla asi i katastrofa. Přece je lepší být se svou rodinou a né s úplně cizíma lidma, našim by to bylo líto a asi by jim to utrhlo srdce.“* Tam, kde změna jednání i chování rodičů je v nedohlednu, tak si dívky umí představit žít s jinou rodinou. Ponaučení do života dívky rozhodně potvrzují. Dívka L dochází k závěru, že: *„se změnit musím i já, tak hlavně i rodiče, aby mohli žít zase společně. Asi to bude ale na dlouho. Cennější se pro mě stává kamarádství a chci se zlepšit i ve škole, vím, že v dnešní době to bez ní nejde.“* Dívka K říká, že: *„Nechci se už jindy dostat do týhle situace, nebo když mě někdo unáší od rodiny. Chci změnit vztah ke svým rodičům k lepšímu, třeba i tím, že oželím kamarády nebo malování, hlavně že budu s nima. Chci s nima trávit víc svého*

volného času, zlepšit se ve škole a pokračovat ve svých koníčcích, který mi tu zpříjemňuje život.“ Poslední dívka V si uvědomuje, že: *„když by na mě ještě někdo vztáhnul ruku, okamžitě bych to ohlásila, nebo se hned bránila. Chtěla bych otci pomoci najít větší byt, abychom mohli žít společně. Chtěla bych mít lepší vztahy s ostatními členy v rodině. Vážím si výchovy babičky, i když mně ubližovala. Chci se vyvarovat dalším přehmatům v Klokánku a být sama za sebe zodpovědnější.“* Každá z dívek ví, co udělala špatně, jak by se v rodině mohla zachovat, čeho se vyvarovat. Samy si do budoucna dávají mnohé cíle. Je potěšující, že se pro děvčata stává studium a vylepšení vztahů ve své rodině.

Pokud se dítě dostane do jakéhokoliv zařízení, pak samo vidí, že finance nejsou všechno. V Klokánku děti dostávají kapesné, které není motivační záležitostí, nýbrž zásluha. Pokud se dítě něčím proviní, nesplní apod. často mu je kapesné sníženo, nebo při velkém porušení pravidel, nedostává žádné. V rámci životního stylu musí děti také přibrzdit. Do Klokánka přichází pouze s několika základními osobními věcmi a doklady. Vše ostatní jim zařizují jak sociální pracovníce, tak i tety v Klokánku. Ty zjišťují, co dítě má s sebou a co postrádá. Věci na sebe dostávají z FOD, který má místnost s materiální pomocí. Tam se dítěti nalézají veškeré chybějící oblečení. Hračky a další vybavení dostává Klokánek ze sponzorských darů, tudíž si je dítě nemůže vybírat tak jako doma. Samozřejmě i někteří sponzoři dávají dětem do Klokánka velmi drahé a značkové oblečení, ale často si tety stěžují, že si takových věcí a hraček děti neváží, ničí je, a poté se musí vyřadit. Zde je vidět zásadní rozdíl, že většinu věcí dítě nedostává jen tak jako v rodině, ale jsou to věci pro něj potřebné. Tím že dítě dostává určitou částku kapesného cca 50 – 100 Kč za měsíc, tak si z této částky může koupit, co chce, ale často je vidět, že si dítě rozmýšlí, co nejvíce chce, na co má a na co nemá, zda si nenašetří na něco dražšího apod. To se moc u dětí v rodinách nestává. Ohledně životního stylu v oblečení a dalších materiálních věcech je to opět záležitost darů či jednotlivých zásluh dítěte. Např. děti nemají na pokojích osobní počítače, ale mohou se sociální pracovníci domluvit, zda by si nemohly přijít něco vyhledat. Pokud je dětí více, dělá se rozpis, který se dodržuje. I zde je vidět rozdíl – určitá doba pro zábavu a hledání věcí do školy a ohled na druhé, což často v rodině neexistuje. V Klokánku může dítě navštěvovat

volnočasové aktivity, může si je i vybrat, některé jsou zdarma např. v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež v SKP centru, jiné platí FOD nebo sami rodiče. Tady si dítě samo uvědomuje, jaké aktivity chce a jaké mít nemůže, neboť částka na koníčky a zájmy má také omezené. Díky výchově a dohledu tet na školní povinnosti se také v Klokánku objevily děti, které „žily“ ulicí a jejími novými kamarády, přesto tyto špatné sítě se snaží sociální pracovníce zpřetrhat a řádně tuto záležitost dítěti vysvětlit, proč tak činí. Pokud jsou kamarádi „ucházející“ nemá dítě problém se s nimi stýkat.

Za poskytnutý rozhovor dostala děvčata odměnu v podobě malé tyčinky Raffaello, která také musela být schválena od vedoucí pobočky. Vedoucí s odměnou souhlasila. Bylo vidět, že dívky byly odměnou překvapeny, poděkovaly za ní, společně jsme se rozloučily, s tím, že jsem je ujistila, že se v rámci další mé praxe určitě zase někdy potkáme.

V rámci své praxe jsem již několikrát byla vyzvána samotnou vedoucí pobočky i sociální pracovnící v Klokánku při řešení nějakého problému, abych pověděla vlastní pohled na nějakou konkrétní situaci. Spíše se ale jednalo o poznání mých teoretických znalostí aplikované do praxe. Vlastní zásah ve výzkumu se z mé strany neobjevuje, odpovědi jsou reálné.

Po učinění rozhovorů mohu posoudit, že jejich odpovědi jsou pravdivé. Na všechny otázky mi dívky odpověděly bez okolků. Odpovědi byly porovnány s předešlými informacemi poskytnuté pracovníci FOD a Klokánka.

Zobecnění odpovědí není v mém výzkumu možný, neboť tři rozhovory nejsou početně rozebratelné natolik, aby výzkum mohl vytvořit určité teorie. V závěru práce proto je zcharakterizováno pouze zhodnocení odpovědí, nebo zda se nějaké odpovědi dívek vyskytly vícekrát.

5.10 Etické aspekty výzkumu

Skoro všechny výzkumy týkajících se lidí mohou přinášet etická dilemata. Ty ale výzkumník nemůže přehlížet. Všimnout si etických aspektů při své výzkumné činnosti může napomáhat i antropologii. Při výzkumu jsem se držela zásad správného výzkumníka od Hendla: předem jsem informovala osoby o mém výzkumu a chtěla souhlas pro poskytnutí rozhovoru. Anonymita účastníků byla dodržena. Žádné informace jsem nezatajovala.

Do jaké míry se ale jedná o upřímnost a pravdivost odpovědí, to práce může jen spekulovat. Většina otázek zasahuje do soukromí dotazovaných, jedná se o zásadní informace o jejich umístění do Klokánka a z toho vyplývající další skutečnosti. Samozřejmě že v případě některých otázek mohly dívky odpovídat nepravdivě, aby se uchránily před určitým postihem, nebo se jich zmocnil strach, zda řeknou něco, co neměly. Důvodem by mohla být obava, zda se odpovědi nedostanou do rukou nesprávné osoby např. vedoucí pobočky. Správný výzkumník však tyto informace nesmí poskytovat! Porušil by tak jedno ze základních pravidel etiky antropologa.

Při výzkumech se vědci někdy soustředí na určitou věc tak důkladně, že přehlížejí některé podmínky, jež narušují objektivnost výzkumu při řešení jiných problémů. Proto jsem se řídila zásadou nestrannosti. Snažila jsem se vyhnout jakémukoliv výraznému zasahování do vývoje událostí. Před poskytnutím rozhovoru jsem hovořila o dívkách s vedoucí pobočky i sociální pracovnící Klokánka. Ty mě dívky více představily, řekly mi zhruba, o jaké případy se jedná, co mám očekávat za chování, zda je dívka schopná raději mlčet, nebo lhát, jen aby se uchránila od „případného“ postihu. Přitom dívky byly předem ubezpečeny, že jim žádné sankce ani postihy nehrozí.

6. ZÁVĚR

V poslední době přinesli odborníci z různých řad mnohé nové poznatky o dětech vykazující syndrom CAN. Je zajímavé, že i politici se snaží o zlepšení situace pro týrané, zneužívané a zanedbávané děti např. pomocí plánu boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, při předsednictví České republiky Evropské unii (4. – 5. 6. 2009) byl uspořádán Mezinárodní seminář „Prevence dětských úrazů - Prevence násilí na dětech - Podpora mentálního zdraví dětí“, ten se také věnoval systému sběru úrazových dat u dětí, syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte. Některé kraje v ČR mají vypracovány plány pro péči o ohrožené děti např. Středočeský kraj. Jiné se pak každoročně řeší na Národní konferenci pro týrané, zneužívání a zanedbávané děti. Jednotlivé nové informace k této problematice člověk nachází i v odborných časopisech např. Psychologie dnes šesté číslo z roku 2006 či časopis Sociální práce, kde se syndromu CAN dotýkaly články: Moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné životní situaci, Co obnáší pobyt v Klokánku oba z roku 2006.

Proto situace pro ohrožené děti syndromem CAN se do jisté míry zlepšila z hlediska jejich ochrany, pomoci jim ubližování od jejich nejbližších alespoň zmírnit popř. se dostat do jiné rodiny, která by dítěti umožnila „normální život“ bez násilí. I proto se stále má Česká republika v čem zlepšovat v oblasti sanace rodiny, pěstounské péči nebo i náhradní rodinné péči. Ty umožňují právě i dětem se syndromem CAN přerušit ubližování, a žít tak jako ostatní děti v lásce, pochopení a vzájemné pomoci v rodině. Uvědomuji si, že všechny jiné formy pomoci dětem se syndromem CAN jsou finančně náročné, a mnozí lidé se obracejí na dopady hospodářské krize. Jenže výzkum pro tuto problematiku ukázal, že náhradní rodinná péče stojí státní rozpočet méně. Odborníci ještě k tomu dodávají, že tato forma výchovy je dokonce přijatelnější a vhodnější pro dítě než ústavní výchova. Ta totiž velmi zasahuje do životů dětí a ty pak mají problém se integrovat do společnosti po ukončení pobytu v takovém zařízení.

Každým dnem se objevují nové případy o týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, jen velmi málo se jich však veřejnost dozví. K tomu přispívají i média ať už

tisková, internetová či televizní. Je však na každém z nás, jaké druhy zpráv z médií zvolíme, zda tyto informace nebudou bulvárního rázu tak jako tomu je v nejsledovanější televizi a nejčtenějším tisku u nás. Ověřovat pravdivost informací je dobrá věc, ale ne všichni toto činí. Je pak dobré zvolit taková média, kde dostane posluchač, čtenář i divák informace pravdivé, nezkreslené, natož vyhocené.

Tety v Klokánku se snaží nahradit sice oba dva rodiče, ale nemohou uspokojit stoprocentně dítě v citové oblasti. Mezi tetou a dítětem se vytváří blízký vztah, ale rozhodně to není vztah intimní, jako bývá v rodinách. Vztahy mezi sebou mají dobré, přesto teta nemůže nahradit rodiče. Vše ale také záleží na věku dítěte, z jaké rodiny pochází, jak mentálně a fyzicky či psychicky je vyzrálý, co vše si ve své vlastní rodině prožil, tyto okolnosti jsou u každého jedince individuální, a proto i velmi rozdílný přístup k dítěti je v Klokánku uplatňován.

Klokánek je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a i proto je upraveno jeho fungování. Řídí se svými jasně stanovenými pravidly a pobyt dětí v něm je přizpůsoben určitému režimu. Děti musí tento režim dodržovat, poslouchat tety i sociální pracovníce, ale jinak se mi zdá, že život zde jim nepřináší tolik problémů jako v jiných zařízeních typu dětského domova. Děti zde mají veškerý komfort (oblečení, obuv, kosmetika, vybava do školy, nábytek a soukromý koutek), sponzoři pomáhají dětem hlavně ve volnočasových aktivitách, poskytují volný vstup do místního bazénu, kina, kroužků, účast na letním táboře apod., což některé děti doma ani neměly. Více by se mohly začleňovat do chodu domácnosti v bytech Klokánka, aby měly reálnou představu pomáhání tetám případně rodičům. Některé si hospodaří se svým kapesným, což je také v pořádku. Více by se mohlo mluvit o případném umístění dítěte do jiné rodiny. Aplikuje se i možnost chození dítěte k lidem, kteří se prokážou, že se o dítě ve všední dny chtějí starat. Oceňuji na Klokánku to, že si starší děti zařizují některé věci samy, nebo s pomocí tet či sociálních pracovníků. Tím neztrácejí odpovědnost a také sociální kompetence v různých kontextech, které jsou v dětských domovech opomíjeny. Děti z Klokánka pak nemají problém se začlenit do náhradní rodiny, nejsou náročné, ale musí vycítit, že v této rodině je někdo má rád a neubližuje mu. V jiných případech se chování i jednání vlastních rodičů natolik zlepšilo, že se dítě vrací domů.

Práce vyzdvihuje podstatu syndromu CAN u dětí. Teoreticky nastiňuje, jak se dítě mění, čím si v životě prošlo a jakou pomoc nejvíce potřebuje. Umístění dítěte do jakéhokoliv zařízení je pouze začátkem, je však potřeba, aby se dítě začalo učit být za své chování i jednání zodpovědným, pomoci rodičům, kteří ve výchově zklamali. Díky mé dlouhodobé praxi jsem se mohla osobně setkat s dětmi vykazující známky syndromu CAN. Učinit s nimi rozhovor a pochopit jejich názory i myšlenky nejen na sebe, ale i na rodiče či zařízení, ve kterém musí pobývat. Výzkum pomocí rozhovorů přinesl nové poznatky v rámci sociální či psychologické antropologie. Děti v zařízení mění své chování a jednání k ostatním, včetně svých rodičů, mění své hodnoty tak, aby se více uplatnily v budoucnu a nedostaly se do problémů jako jejich rodiče, váží si peněz i věcí, které v Klokánku dostanou. Pochopily, že veškeré dění není jen tak a že nic není samozřejmostí.

Práce by mohla být doplněna pozorováním dětí na jeden den, jak si žijí, ale byl by to velký rušivý element pro ně i pobyt v Klokánku. V budoucnu by práce mohla být rozpracována do hloubky a zaměřit se na rozdíl pobytu v Klokánku a jiného zařízení pro děti. Nebo by se terénní výzkum mohl zaměřit na konkrétní problémy dětí v Klokánku zachycené právě prostřednictvím pozorování. Nebo popsat při pozorování konkrétní příjem dítěte do Klokánka. Je to však jen otázka budoucího studia a umožnění takového bádání v Klokánku, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Seznam použité literatury:

DELAROCHE, P. *Rodiče, nebojte se říkat NE.* 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 144 s. ISBN 80-7178-441-9.

DISMAN M. *Jak se vyrábí sociologická znalost.* 3. vyd. Praha : Karolinum, 2008. 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

DUNOVSKÝ, J. A KOL. *Sociální pediatrie - vybrané kapitoly.* 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1999. 248. s. ISBN 80-73333-023-7.

ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie.* 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-465-6.

HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu.* 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu.* 2. vyd. Praha : Karolinum, 1992. 169 s. ISBN 80-7248-119-3.

KELLER, J. *Nejistota a důvěra aneb k čemu je modernitě dobrá tradice.* 1. vyd. Praha : Slon, 2009. 174 s. ISBN 978-80-7419-002-5.

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování.* 2. vyd. Praha : Portál, 2001. 256 s. ISBN 80-7367-014-3.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém.* 1. vyd. Praha : Ireas, 2007. 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují.* 4. vyd. Praha : Portál, 2007. 108 s. ISBN 978-80-7367-272-0.

MACHONIN, P., TUČEK M. *Česká společnost v transformaci. K proměnám sociální struktury.* 1. vyd. Praha : Slon, 1996. 364 s. 80-85850-17-6.

MATĚJČEK, Z., LANGMAIER, J. *Psychická deprivace v dětství.* 3. vyd. Praha : Avicium, 1974. 397 s. ISBN vázaná.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O., A KOL. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

MILFAIT, R. *Komerční sexualizované násilí na dětech.* 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-320-8.

MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie.* 2. vyd. Praha : Slon 2004, 268 s. ISBN 80-86429-25-3.

PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení.* 2. vyd. Praha : G plus G, 1999. 180 s. ISBN 80-788086-103211.

PROVAZNÍKOVÁ H., VANÍČKOVÁ, E. *Stručný průvodce dětskou krizovou intervencí: stres a zdraví dětí.* Praha UK 3. LF: Růžová linka, 2006. 53 s. ISBN 80-239-8347-4.

PROVAZNÍKOVÁ, H., VANÍČKOVÁ E. *Malá encyklopedie zneužívaného a zanedbávaného dítěte.* Praha : Růžová linka, 1997. brožura.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí.* 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.

SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce. Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace.* Praha : Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

SLANÝ, J. *Syndrom CAN – syndrom týraného dítěte.* 1. vyd. Ostrava : Univerzita Ostraviensis 2008. 156 s. ISBN 978-80-7368-474-7.

SOUKUP, V. *Přehled antropologických teorií kultury.* 2. vyd. Praha : Portál 2004. 229 s. ISBN 80-7178-929-1.

ŠMÍDOVÁ, O. *Životní styl a styl života.* 1. vyd. Praha : Karolinum 1992. 187 s. ISBN 80-7066-660-9.

TUČEK, M. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí.* 1. vyd. Praha : Slon, 2003. 428 s. ISBN 80-86429-22-9.

Seznam elektronických zdrojů:

ANTROPOWEB [on-line] 21. 2. 2009, Budilová L., Příbuzenství a sociální antropologie, [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://antropologie.zcu.cz/clanek/studium-pribuzenstvi-a-socialni-antropologie>>.

CAAT [online] 2009, Metodologie, Analýza sociálních sítí. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.caat.cz/vyzkumy-a-analyzy/metodologie>>.

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM [online] 2002, Syndrom CAN, Formy fyzického týrání. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <http://www.ditekrize.cz/syndrom_can.php>.

FOD [online] 2002, Fond ohrožených dětí, O FOD.[cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.fod.cz/>>.

i.DNES.CZ [online] 2008, Komárková P. Brno, Kuřimští bratři zůstanou v Klokánku, matka už na ně nemá právo. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: < http://zpravy.idnes.cz/kurimsti-bratri-zustanou-v-klokanku-matka-uz-na-ne-nema-pravo-pu4-/brno.asp?c=A081221_193821_brno_luv>.

i.DNES.CZ [online] 2009, Komárková P. Brno, Většina obviněných v kuřimské kauze podává dovolání. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: < http://zpravy.idnes.cz/vetsina-obvinenych-v-kurimske-kauze-poda-dovolani-fwf-/brno.asp?c=A090619_174705_brno_jba>.

KOALICE NEVLÁDEK PARDUBICKA [online] 2007, O nás. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW:< <http://www.konep.cz/o-nas.htm>>.

MĚSTO PARDUBICE [online] 2004, Pardubice, O Pardubicích. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW:< <http://www.pardubicemesto.cz/>>.

RVP [on-line] 11. 4. 2008, Bečková I., Uspokojování potřeb dítěte v podmínkách současné mateřské školy, Metodický portál předškolního vzdělávání, [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: < <http://old.rvp.cz/clanek/762/2214>>.

VYKOUKALOVÁ, Z. [on-line] 28. 4. 2000, Práva dítěte – důsledek zbyrokratizované kultury? Computer Press, a.s. Česká republika, [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskaskola.cz/Ceskaskola/AR.asp?ARI=1458&CAI=2124>>.

Seznam dalších zdrojů:

CHROMÝ, J. *Problematika komerčního sexuálního zneužívání v mezinárodních dokumentech a její reflexe v trestněprávní úpravě České republiky.* LexisNexis - Trestní právo 2008, č. 5.

MZČR [online] 2009, Tisková zpráva, České předsednictví připomíná: „Prevence dětských úrazů a násilí na dětech je celosvětový problém“. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.mzcr.cz/Pages/899-ceske-predsednictvi-pripomina-prevence-detskych-urazu-a-nasili-na-detech-je-celosvetovy-problem.html>>.

Sborník přednášek přednesených na 2. East-west konferenci o sexuálním zneužívání dětí, sexuálním násilí a PTSP. Praha 21. - 24. dubna 1999.

Sborník z I. národní konference k problematice týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Praha: MPSV ČR, 1994.

Sborník z konference East-West, Praha 1996 - Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí, MPSV ČR, 1997.

SP [online] 2006, Sociální práce, Sociálně-právní ochrana dětí, Co obnáší pobyt v Klokánku. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-1-090221133624.pdf>>.

SP [online] 2006, Sociální práce, Sociálně-právní ochrana dětí, Moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné životní situaci. [cit. 2009-07-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-1-090221133624.pdf>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: **Přepis uskutečněného rozhovoru**

Příloha č. 2: **Fotografie z archivu Klokánku**

Příloha č. 3: **Návštěvní řád Klokánka**

Příloha č. 4: **Záznam o přijetí dítěte do Klokánka na vlastní žádost**

Příloha č. 5: **Potvrzení OSPOD o umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**

Příloha č. 6: **Vstupní list dítěte do Klokánka**

Příloha č. 7: **Dohoda o svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**

Příloha č. 8: **Hlášení o propuštění dítěte ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**

Přepis skutečného rozhovoru – A: Tazatel, B: Dotazovaná

A: Ahoj (jméno dívky), jak ses dneska měla, asi jsi přišla ze školy, vid'?

B: Ale jo, šlo to, (...) ve škole se nic zásadního našťestí (úsměv) nedělo.

A: Jsem ráda, že jsi svolila k tomu, aby se tento rozhovor uskutečnil. Chtěla bych Tě jen uvést do dění. Rozhovory jsou pro mě důležité, neboť píši práci do školy o dětech v Klokánku. Ujišťuju Tě, že informace, které mi řekneš, nebudu nikde poskytovat. Slouží jen k mému účelu. Při psaní rozhovorů nebudu udávat Tvé jméno, pouze že jsi dívka a kolik Ti je let. Při rozhovoru si budu dělat poznámky, doufám, že Tě to nebude rušit. Jsou to jen záznamy, které jsou pro mě důležité, a mohla bych je zapomenout.

B: Dobře, tak to jsem ráda, ne to mě nebude určitě rušit, aspoň budu mít víc času na odpověď (pousmání).

A: Pokud Ti položím otázku a nebudeš vědět, o co se jedná, nebo ji neporozumíš, tak mi to hnedka řekni. Zkusím Ti položit stejnou otázku, ale zvolím jiná slova.

B: Tak to se klidně může stát. Aby to nedopadlo tak, že Vám neodpovím na nic (smích).

A: Nyní se Tě zeptám, jaký byl důvod Tvého umístění do Klokánka?

B: (...) Moji rodiče měli problémy s bydlením. Byt nebyl dodělaný, malý, kde bylo málo prostoru pro všechny. (ehm) Chyběla nám elektřina a celkově jsme měli špatné podmínky pro žití, (...) což dětem asi moc nevyhovuje a není to dobře.

A: Věděla jsi, co se s Tebou děje a bude dít?

B: No (...) vlastně až po rozhovoru se sociální pracovnící, byla ráda, že je umístěna do Klokánka právě v Pardubicích, protože jsem z Holetína, to je u Hlinska, takže kousek sem. Sociální pracovnice u nás mi vysvětlila celou situaci, než mě do Klokánka odvezou (...), horší ale bylo, že jsem netušila, co bude následovat. Celá situace se totiž pěkně zvrtila. (ehm) V den odjezdu, kdy jsem měla vyrazit s tatškou do Klokánka autem, mě doslova unesla sociální pracovnice, když se to dozvěděli moji rodiče, tak zavolali na policii, a pak nás zastavila kriminálka, vzala mě z auta sociální pracovnice a dovezla do Klokánka. (...) Sociální pracovnice řekla, že mě chtěla jen

dovézt do Klokánka, protože si myslela, že mě taťka do Klokánka nedoveze. (ehm) V tu chvíli jsem absolutně nevěděla, co se děje, hodně mi vadilo, že jsem svým rodičům ani nestihla dát „poslední sbohem“, nechápu jak tohle mohla sociální pracovnice udělat. V tu chvíli mě bylo ze všeho na nic.

A: Když jsi mluvila se sociální pracovníci, byla Ti celá situace náležitě vysvětlena?

B: Ano, to byla, jenže když Vás někdo unese, (...) tak pak jak člověk má věřit další sociální pracovníci? (hmm) Až v Klokánku jsem se přestala bát a sociální pracovnice mi vše řádně vysvětlila a uklidnila. (zamračený výraz)

A: Jaký vztah jsi měla ke svým rodičům, než jsi přišla do Klokánka?

B: No tak to je složitý. (smutný výraz) Moje mamka mi zemřela, když jsem byla malá. (ehm) Potom jsem měla náhradní matku, (...) což byla máma mé nevlastní ségry. (smutný výraz) Ta mě týrala a hodně bila. (...) K otcovi v tu chvíli jsem měla taky špatný vztah.

A: Změnil se tento vztah k rodičům, když jsi nyní v Klokánku?

B: (hmm) Jasně, že se změnily. Dneska mám totiž další (smutný výraz) náhradní maminku. (...) Je to maminka mé nejmladší nevlastní ségry. A ta dělá vše, aby se otec změnil a udělal vše, (ehm) abych se mohla vrátit domů. Takže, (ehm) v současné době mám dobrý vztah ke svým rodičům, protože vidím, že se mění k lepšímu. (...) Dřív otec hodně pil a pak mě bil. Dneska už je hodný, (...) nepije a tím pádem ani nebije, (...) chce se o mě starat.

A: Chybí Ti nyní Tvoji rodiče?

B: Ano, a to hodně moc.

A: Jaké pocity jsi měla, když ses dozvěděla o přijetí do Klokánka?

B: Asi hodně smíšené, prošla jsem už totiž několika takovými zařízeními, takže jsem měla špatné zkušenosti. Prošla jsem dětskými domovy i Klokánkem. Chtěla jsem zůstat doma u svých rodičů, ale to jsem nemohla.

A: Máš tyto špatné pocity i v Klokánku?

B: Ty se mění ze dne na den, není to ale pravidelně. Pouze když na mě někdo zakřičí, tak se mi vše z domova vrací a není to příjemné.

A: Ztratila jsi své původní kamarády v místě bydliště?

B: Ani nevím, od té doby, (...) co jsem tady, tak jsem se s nikým neviděla, (...) takže ani nemůžu říct, zda by se bavili.

A: Jaký žebříček hodnot jsi upřednostňovala před přijetím do Klokánka? Tím je myšleno zdraví, kamarádi, láska, škola, sport, zpěvák, herec apod.? Vytváří se tím žebříček hodnot a to já bych chtěla vědět?

B: Můj žebříček by vypadal asi takhle. (...) Na prvním místě rodina, pak škola, kamarádi, malování a moje (...) oblíbenkyně Lucka Vondráčková. (smích)

A: Změnil se tento žebříček hodnot v Klokánku?

B: Tak to určitě, (...) na první místo bych si dala rodinu, (...) a pak dlouho nic, pak až zdraví, malování a počítač.

A: Máš dostatek volného času v Klokánku?

B: (ehm) Tady mám víc volného času než doma, (...) což je nad mé očekávání.

A: Jak s volným časem nakládáš?

B: Hodně ráda maluju, (...) pomáhám tetě v bytě.

A: Chodíš do nějakého kroužku?

B: Chodím do výtvarného kroužku v Domě dětí a mládeže Alfa, (ehm) (...) jezdím v létě na letní tábor s Klokánkem, a taky s tetou do bazénu.

A: Máš nové kamarády ve škole?

B: Ale jo, (...) ve škole se začaly se mnou bavit hlavně holky, (...) vzaly mě hnedka do kolektivu, chodíme spolu ven, (...) i se společně učíme, (ehm) někdy máme volnou zábavu, kde si třeba malujeme a taky už někdy provokujeme kluky (začervenání a smích).

A: Posmívají se Ti ve škole nebo v kroužku, že jsi z Klokánka?

B: Ne, (...) ani v jednom se mi nikdo neposmíval, (...) ani neposmívá. (ehm) Jen si ze mě dělají srandu, ale to z každého, je to spíš takový to popichování, (...) kterému se pak zasmějeme.

A: Neměla jsi problém se seznámit s ostatními dětmi v Klokánku?

B: Ne, (...) to jsem neměla.

A: Máš společné zájmy a koníčky s ostatními dětmi v Klokánku?

B: Ano mám, s (jméno dívky) chodím na výtvarný kroužek, nebo ven. (úsměv)

A: Co jsi upřednostňovala za věci, koníčky, kamarády, oblečení, kosmetiku doma v rodině?

B: Tak ve věcech na sebe jsem si nemohla moc vybírat. (...) Nikdy jsem neměla, co měly třeba jiný holky, (ehm) prostě na to nebyly peníze. (...) Ale jinak jsem měla hodně dobrou kosmetiku, šminky zatím neřeším, (...) na to je dost času, značkové věci i kosmetika mě moc taky neříkají. (ehm) Vyloženě nějaký styl neupřednostňuju – styl v oblékání, muzice (...)

A: Změnilo se Ti tohle upřednostňování věci v Klokánku?

B: Ano změnilo, (...) neříkám, že tu mám vše značkové, (...) ale např. jsem si i doma přála kraťasy s kytíčkami, co se dneska nosí a tady mi je našly v té místnosti s věcmi, (...) za ty jsem fakt ráda. (ehm) Nějakou kosmetiku dostanu z domova, takže mě nemusí kupovat tety nějaké věci. (ehm) Muziku tady moc neposlouchám, ale hodně spíš maluju.

A: Přemýšlíš o tom, co se v té rodině pokazilo?

B: Ano, tak o tom hodně (...) někdy přemýšlím, ale vim, že to je macechou, která doma pila a lákala i jejího otce k pití.

A: Chtěla bys být zase co nejdříve u svých rodičů?

A: Jo, to chtěla a co nejdřív. (...) Vim, že se změnili a dělají vše proto, abych byla co nejdřív doma.

A: Chtěla bys něco ve své rodině změnit?

B: Tak to rozhodně, chtěla! (zamračený výraz) Každá sestra by měla mít doma vlastní pokoj, dál aby se naši nehádali o prkotinách, (...) sama však vim, že musím být hodnější a rodiče poslouchat. (úsměv)

A: Uměla by sis představit bydlet v nové rodině?

B: (hmm) Tak to neuměla. To by vlastně byla asi i katastrofa. Přece je lepší být se svou rodinou a né s úplně cizíma lidma, (...) našim by to bylo líto a asi by jim to utrhlo srdce. (zádumčivý pohled)

A: Odneseš si z Klokánka do své či jiné rodiny nějaké ponaučení o změnách v životě?

B: Tak to rozhodně! (...) Nechci se už jindy dostat do týhle situace, nebo když mě někdo unáší od rodiny. Chci změnit vztah ke svým rodičům k lepšímu, (...) třeba i tím, že oželím kamarády nebo malování, hlavně že budu s nima. (...) Chci s nima trávit víc svého volného času, (ehm) zlepšit se ve škole a pokračovat ve svých koníčcích, který mi tu zpříjemňují život.

Fotografie z archivu Klokánka

Fotografie 1 – budova FOD a Klokánka

Fotografie 2 – vstup do FOD a Klokánka

Fotografie 3 – kancelář vedoucí pobočky

Fotografie 4 – kancelář Klokánka

Fotografie 5 – kuchyň v bytě 1

Fotografie 6 – kuchyň v bytě 2

Fotografie 7 – dětský pokoj v bytě 1

Fotografie 8 – dětský pokoj v bytě 2

Fotografie 9 – návštěvní místnost

Fotografie 10 – koupelna v bytě 1

Fotografie 11 – dětský dvůr levá strana

Fotografie 12 – dětský dvůr pravá strana

Návštěvní řád Klokánka

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek

Nerudova 880, 530 02 Pardubice, tel: 466/530 981, klokaneq.pardubice@fod.cz

zřizovatel: Fond ohrožených dětí o.s., Na Poříčí 6, 110 00 Praha 1

NÁVŠTĚVNÍ ŘÁD KLOKÁNKU

- 1) Návštěvy za dětmi jsou možné denně od 9:00 do 18:00 hodin. Návštěva nesmí narušovat provoz Klokánku a měla by být předem dohodnuta.
- 2) Návštěvy na bytech nejsou povoleny. Návštěva se může uskutečnit v návštěvní místnosti FOD, v letních měsících na dvorku zařízení, případně za určitých podmínek mimo prostory Klokánku.
- 3) Návštěvy jsou zaznamenávány do Knihy evidence návštěv.
- 4) Pokud je dítě přijato na základě rozhodnutí soudu nebo žádosti obecního úřadu s rozšířenou působností, nelze zákonným zástupcům ani jiným osobám pobyt dítěte mimo zařízení povolit bez souhlasu pracovníce úřadu (opatrovnice). Pokud opatrovnice neurčí jinak, probíhá návštěva v návštěvní místnosti prostor FOD za přítomnosti sociální pracovníce Klokánku.
- 5) Je-li dítě přijato v zařízení na dohodu se zákonným zástupcem, mohou děti navštěvovat jen ty osoby, které si určí zákonný zástupce.
- 6) Pokud se návštěva uskuteční mimo zařízení, musí návštěvník podepsat čestné prohlášení, kde se zavazuje, že si dítě bere na svou vlastní zodpovědnost.
- 7) Pokud je dítěti návštěva nepříjemná a snáší přítomnost osoby, která ho navštívila, špatně, bude ukončena. Vhodnost dalších návštěv bude konzultována s vedoucí zařízení, případně s opatrovnici dítěte či příslušnými odborníky.
- 8) V případě, že navštěvující osoba bude pod vlivem návykových či omamných látek, nebude jí kontakt s dítětem umožněn.
- 9) Pokud se bude návštěva v zařízení chovat agresivně, vulgárně či jiným nevhodným způsobem, bude nucena zařízení opustit.
- 10) V prostorách zařízení je přísně zakázáno užívání návykových a omamných látek, včetně kouření.

Jestliže navštěvující osoba nebude respektovat daný řád Klokánku, nebude jí příští návštěva již umožněna!!!

Leden 2010

Zina Havlová
vedoucí Klokánku Pardubice

Záznam o přijetí dítěte do Klokánka na vlastní žádost

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek

Nerudova 880, 530 02 Pardubice, tel: 466/530 981, klokánek.pardubice@fod.cz

zřizovatel: Fond ohrožených dětí o.s., Na Poříčí 6, 110 00 Praha 1

Záznam o přijetí dítěte na vlastní žádost

Dnevhod. se do Klokánku v
dostavilo nezletilé dítě požádalo o přijetí do Klokánku a uvedlo
následující údaje:

Důvod žádosti o přijetí:

Dítě:

jméno a příjmení:
datum narození:
adresa trvalého bydliště:
adresa obvyklého bydliště:

Matka:

jméno, příjmení:
datum narození:
adresa trvalého bydliště :
adresa obvyklého bydliště :
zaměstnání:
telefonní spojení:

Otec:

jméno a příjmení
datum narození:
adresa trvalého bydliště :
adresa obvyklého bydliště :
zaměstnání:
telefonní spojení:

Dítě se dostavilo bez doprovodu - s doprovodem

Doprovázející osoba:

jméno a příjmení

datum narození:

adresa trvalého bydliště :

adresa obvyklého bydliště :

zaměstnání:

telefonní spojení:

totožnost ověřena dlelo č.:

vztah k dítěti:

Vyjádření doprovázející osoby:

škola:

třída:

zdravotní stav dítěte:

alergie:

léky:

dětský/odborný lékař:

zdravotní pojišťovna:

zdravotní stav dítěte při přijetí:

předány byly tyto věci dítěte:

rodný list.....ano - ne

kartička zdravotní pojišťovny..... ano - ne

očkovací průkaz.....ano - ne

lékyano - ne

osobní věci (uvést).....ano - ne

.....

cenné věci (hodinky, CD, kazety, mobil apod.) pouze na vlastní nebezpečí při ztrátě či

odcizení:.....

Datum a hodina přijetí dítěte:

Vdne.....

jméno, příjmení a podpis dítěte:

jméno, příjmení a podpis doprovázející osoby:

jméno, příjmení a podpis zástupce zařízení, který dítě přijal:

Potvrzení OSPOD o umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Potvrzení orgánu sociálně-právní ochrany dětí o umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Toto potvrzení se vydává pro účely výplaty státního příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Jméno a příjmení dítěte:	Rodné číslo:
Adresa trvalého pobytu:	
Zákonný zástupce dítěte (jméno, příjmení, adresa):	
Dítě svěřeno do zařízení:	Umístěno dne:
Do zařízení vyžadující okamžitou pomoc svěřeno na základě (nehodící se škrtněte):	
<ul style="list-style-type: none">- žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností- rozhodnutí soudu- žádosti rodičů- důvodnost ANO – NE od data:	

Orgán sociálně-právní ochrany, který toto potvrzení vydal, prohlašuje, že všechny údaje uvedené v potvrzení jsou pravdivé a ověřené.

V.....dne.....
razítko a podpis

Vstupní list dítěte do Klokánka

Zařízení FOD pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek, Nerudova 880, Pardubice

VSTUPNÍ LIST

Jméno dítěte: _____ nar.: _____ r.č.: _____

Datum a hodina přijetí: _____

Adresa trvalého (popř. i faktického) pobytu: _____

Právní titul:

- Žádost a souhlas zákonného zástupce (dohoda)
- Souhlas zákonného zástupce na doporučení OSPOD (dohoda)
- Předběžné opatření
- Rozsudek o svěřeni do péče podle § 46 odst. 2) zákona o rodině
- Žádost dítěte
- Jiné (nalezené dítě, dítě přivezené jinou osobou, policií apod.)

Důvod přijetí dítěte: _____

Jméno matky: _____

Adresa: _____

Zaměstnání: _____

Telefon: _____

Jméno otce: _____

Adresa: _____

Zaměstnání: _____

Telefon: _____

Škola/školka: _____

Třída: _____

Dětský lékař, adresa: _____

Zdravotní pojišťovna: _____

Alergie: _____

Léky: _____

Předány:	Kartička zdravotní pojišťovny	ano – ne
	Očkovací průkaz	ano – ne
	Rodný list	ano – ne
	Léky	ano – ne
	Osobní věci	ano – ne

Cenné věci (hodinky, CD, kazety, mobil) pouze na vlastní nebezpečí ztráty či poškození: _____

Úhrada za pobyt: _____

Dítě předal(a): jméno, příjmení, vztah k dítěti, podpis: _____

Dítě převzal(a): jméno, příjmení, funkce, podpis: _____

Dohoda o svěřeni dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Klokánek

Nerudova 880, 530 02 Pardubice, tel: 466/530 98, klokánek.pardubice@fod.cz

zřizovatel: Fond ohrožených dětí o.s., Na Poříčí 6, 110 00 Praha 1

Dohoda

o svěřeni dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Matka:

jméno a příjmení:

datum narození:

adresa trvalého bydliště :

adresa obvyklého bydliště :

zaměstnání:

telefonní spojení:

totožnost ověřena dle OP č:

svěřuje

své nezletilé dítě:

jméno a příjmení:

datum narození:

adresa trvalého bydliště:

adresa obvyklého bydliště:

do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek

Nerudova 880, 530 02 Pardubice, tel.: 466530981

zřizovatel: Fond ohrožených dětí o.s., Na Poříčí 6, 110 00 Praha 1,

- a -

souhlasí s tím, že se při pobytu v zařízení budou na pobyt dítěte vztahovat pravidla stanovená ve vnitřním řádu tohoto zařízení,

souhlasí s úhradou příspěvku za pobyt dítěte ve výši Kč měsíčně, která nesmí převyšovat částku stanovenou v § 42c odst. 1 zák. o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/99 Sb., a která se platí v hotovosti v zařízení nebo poštovní poukázkou na adresu zařízení. Pokud by byla platba prováděna převodem na účet FOD, je nutné nám tuto skutečnost předem sdělit. Úhrada je splatná nejpozději do 15. dne následujícího kalendářního měsíce. Stanovená měsíční částka bude snížena o přídavek na dítě, pokud bude zařízení vypláceno.

stanovuje podmínky a způsob osobního, telefonického a písemného styku dítěte s dalšími osobami a vymezuje okruh těchto osob takto:

bere na vědomí, že návštěvy a telefonáty dítěti jsou možné denně od 09.00 do 18.00 hodin a že není-li návštěva předem dohodnuta, dítě nemusí být v zařízení přítomno (škola, vycházka, výlet, mimoškolní činnost).

bere na vědomí, že v případě výchovné nezvladatelnosti nebo z jiných závažných důvodů je zařízení oprávněno dohodu o svěřeni dítěte okamžitě zrušit, prohlašuje, že v takovém případě dítě převezme zpět do své péče,

důvody umístění dítěte v zařízení:

škola/školka:

třída:

zdravotní stav dítěte:

alergie:

léky:

zdravotní pojišťovna:

dětský/odborný lékař:

zdravotní stav dítěte při přijetí:

zdravotní péči během pobytu v zařízení bude zajišťovat lékař:

předány byly tyto věci dítěte:

rodný list..... ano - ne

kartička zdravotní pojišťovny..... ano - ne

očkovací průkaz..... ano - ne

léky..... ano - ne

osobní věci (uvést):..... ano - ne

cenné věci (hodinky, CD, kazety, mobil apod.) pouze na vlastní nebezpečí při ztrátě či poškození:

Otec:

jméno a příjmení:

datum narození:

adresa trvalého bydliště :

adresa obvyklého bydliště :

zaměstnání:

telefonní spojení:

datum a hodina dohodnutého přijetí:

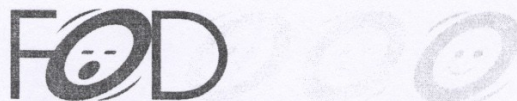
V dne:

jméno, příjmení a podpis zákonného zástupce, který svým podpisem stvrzuje též převzetí jednoho vyhotovení Dohody o svěřeni dítěte:

jméno, příjmení a podpis zástupce zařízení :

razítko zařízení:

Hlášení o propuštění dítěte ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek
Nerudova 880, Pardubice, tel.: 466 530 981
zřizovatel: Fond ohrožených dětí o.s., Na Poříčí 6, 110 00 Praha 1

Hlášení o propuštění dítěte ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Podle § 42 odst. 3 zákona č. 359/99 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších novel **ohlašujeme** orgánu sociálně-právní ochrany dětí, že jsme ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc **Klokánek v Pardubicích, Nerudova 880**.

Dne v hod. propustili dítě

jméno a příjmení:

datum narození:

adresa místa trvalého pobytu:

adresa kam bylo dítě propuštěno:

důvod propuštění:

hlášení bylo odesláno dne.....doporučeně na adresu OSPOD v
....., viz kopie podacího lístku.

V Pardubicích dne

jméno, příjmení, funkce a podpis osoby, která hlášení podala: